

BURKINA FASO

TARIM SEKTÖRÜ PAZAR ARAŞTIRMASI RAPORU

Tarih : 16.04.2025

Raporu Hazırlayan: **Dr. Yakup GÜZEL**

Ticaret Müşaviri

VAGADUGU Ticaret Müşavirliği

İNÇİNDEKİLER TABLOSU

1. GİRİŞ	6
2. BURKİNA FASO TARIM SEKTÖRÜ	7
2.1. TARİHSEL SÜREÇ VE GELİŞİM.....	7
2.1.1. <i>Kolonyal Dönem (1896-1960)</i>	7
2.1.2. <i>Bağımsızlık Sonrası Dönem (1960-1980)</i>	7
2.1.3. <i>Yapısal Uyarılama ve Modernleşme Dönemi (1980-2000)</i>	7
2.1.4. <i>Günümüz (2000-Günümüz)</i>	8
2.2. BURKİNA FASO'NUN COĞRAFI VE İKLİMSEL ÖZELLİKLER.....	8
2.2.1. <i>Coğrafi Özellikler</i>	8
2.2.2. <i>İklimsel Özellikler</i>	9
2.3. EKONOMİK ÖNEMİ (GSYİH'YA KATKI, OLUŞTURULAN İSTİHDAM, VB.)	10
3. TARIM SEKTÖRÜNÜN GENEL GÖRÜNÜMÜ	12
3.1. BAŞLICA TARIMSAL ÜRÜNLER.....	12
3.1.1. <i>Pamuk (Gossypium spp.)</i>	12
3.1.2. <i>Susam (Sesamum indicum)</i>	12
3.1.3. <i>Kaju (Anacardium occidentale)</i>	12
3.1.4. <i>Mısır (Zea mays)</i>	13
3.1.5. <i>Darı (Pennisetum glaucum)</i>	13
3.1.6. <i>Sorgum (Sorghum bicolor)</i>	13
3.1.7. <i>Yer Fıstığı (Arachis hypogaea)</i>	14
3.1.8. <i>Fasulye (Vigna unguiculata & Phaseolus vulgaris)</i>	14
3.1.9. <i>Manyok (Manihot esculenta)</i>	14
3.1.10. <i>Sebzeler (Domates, Soğan, Biber vb.)</i>	14
3.1.11. <i>Mango</i>	15
3.1.12. <i>Hibiscus (Hibiscus sabdariffa)</i>	15
3.1.13. <i>Karite Yağı (Shea Butter)</i>	15
3.2. TARIMSAL ÜRETİM VE VERİMLİLİK.....	16
3.2.1. <i>Sulama ve Su Kaynakları</i>	16
3.2.2. <i>Tarımsal Mekanizasyon ve Teknoloji Kullanımı</i>	16
3.2.3. <i>Başlıca Tarımsal Ürünlerin Verimliliği</i>	16
3.3. SEKTÖRÜN YASAL VE POLİTİK ÇERÇEVESİ (YASALAR, STANDARTLAR, İNŞAAT YÖNETMELİKLERİ)	17
3.3.1. <i>Tarım Sektörünü Düzenleyen Temel Yasalar</i>	17
3.3.1.1. <i>Tarım Kanunu (Code Agricole, 2012)</i>	17
3.3.1.2. <i>Arazi Kanunu (Loi sur le Foncier Rural, 2009)</i>	17
3.3.1.3. <i>Çevre Kanunu (Code de l'Environnement, 1997, 2013 Güncellemesi)</i>	18
3.3.1.4. <i>Organik Tarım Yönetmeliği (Réglementation sur l'Agriculture Biologique, 2018)</i>	18

3.3.1.5.	Tarımda Uygulanan Standartlar ve Sertifikasyonlar	18
3.3.1.6.	Ulusal Tarım Standartları (Normes Nationales Agricoles, NNA)	18
3.3.1.7.	Uluslararası Sertifikasyonlar	18
3.3.2.	İnşaat Yönetmelikleri ve Tarımsal Altyapı Politikaları	18
3.3.2.1.	Tarımsal Sulama ve Su Yönetimi Yönetmelikleri.....	19
3.3.2.2.	Tarımsal Depolama ve İşleme Tesisleri Yönetmeliği.....	19
3.3.2.3.	Kırsal Yollar ve Ulaşım Altyapısı Yönetmelikleri	19
3.3.3.	Tarım Politikaları ve Devlet Destekleri	19
3.3.3.1.	Ulusal Tarım ve Gıda Güvenliği Politikası (PNSAN, 2017-2025)	19
3.3.3.2.	Devlet Destek Programları ve Sübvansiyonlar	19
3.4.	TARIM SEKTÖRÜNDE YERLİ ÜRETİCİ FİRMALARA VE ÜRETİCİ BİRLİKLERİNE İLİŞKİN BİLGİLER	20
3.4.1.	Üretici Birlikleri ve Kooperatifler	20
3.4.2.	Yerli Üretici Firmalar	20
3.4.3.	Hükümet ve Uluslararası Kuruluşların Desteği	21
3.4.3.1.	Uluslararası Şirketler	21
3.4.4.	Kamu ve Yarı Kamu Kuruluşları	22
3.5.	PROJE TÜRLERİ	23
3.5.1.	Sulama Projeleri	23
3.5.2.	Gıda Güvenliği ve Beslenme Projeleri	23
3.5.3.	İklim Değişikliğine Uyum Projeleri	24
3.5.4.	Tarımsal Sanayileşme ve İşleme Projeleri	24
3.5.5.	Çiftçi Eğitim ve Kapasite Geliştirme Projeleri	24
4.	TARIM ÜRÜNLERİ TİCARETİ	25
4.1.	PAMUK	25
4.1.1.	Pamuk İhracatının Ekonomik Önemi	25
4.1.2.	Pamuk İhracatının Hedef Pazarları	27
4.2.	SUSAM	27
4.2.1.	Burkina Faso'da Susam Üretimi	28
4.2.2.	İhracat ve Pazar Yapısı	28
4.2.3.	Susam Sektörün Karşılaştığı Zorluklar	29
4.2.4.	Destekler ve Girişimler	30
4.3.	KAJU (ANACARDIUM OCCIDENTALE)	30
4.3.1.	Kaju Üretimi	30
4.3.2.	Kaju Üretiminin Ekonomik Önemi	30
4.3.3.	Burkina Faso'da Kaju Fiyatı	33
4.3.4.	Sektörün Karşılaştığı Zorluklar	34
4.3.5.	Burkina Faso Kaju Sektöründeki Destekler ve Girişimler	34
4.3.5.1.	Hükümet Desteği	34

4.3.5.2.	Uluslararası Ortaklıklar	34
4.3.5.3.	Yerel İşlemenin Teşviki	34
4.3.6.	<i>Kaju Sektörünün Geleceği</i>	35
5.	BURKİNA FASO TARIM SEKTÖRÜNÜN MEKANİZASYONU	36
5.1.	TARIMSAL MEKANİZASYONUN HEDEFLERİ VE FAYDALARI	36
5.2.	BURKİNA FASO TARIM SEKTÖRÜNDE TARIM MAKİNELERİNİN KULLANIMI	36
5.2.1.	<i>Burkina Faso'da Tarım Makinelerinin Mevcut Durumu</i>	37
5.2.2.	<i>Tarım Makinelerinin İthalatı</i>	37
5.2.3.	<i>Burkina Faso Tarım Mekanizasyonunda Devlet ve Uluslararası Kuruluşların Destekleri</i>	38
5.3.	BURKİNA FASO TARIM SEKTÖRÜNDE GÜBRE VE PESTİSİT KULLANIMI	39
5.3.1.	<i>Gübre Kullanımı</i>	39
5.3.1.1.	Kullanılan Gübre Türleri.....	39
5.3.1.2.	Gübre Kullanımının Faydaları	39
5.3.2.	<i>Pestisit Kullanımı</i>	39
5.3.2.1.	Kullanılan Pestisit Türleri:	40
5.3.2.2.	Pestisit Kullanımının Faydaları:.....	40
5.3.3.	<i>Gübre ve Pestisit Kullanımında Devlet Desteği ve Politika Girişimleri</i>	40
5.3.4.	<i>Sürdürülebilir Tarım Yaklaşımları</i>	40
6.	SEKTÖRDE İHRACAT YOLUYLA PAZARA GİRİŞ	41
6.1.	SEKTÖR İÇİN HEDEF BÖLGELER/ŞEHİRLER/EYALETLER.....	41
6.1.1.	<i>Ouagadougou (Başkent ve En Büyük Şehir)</i>	41
6.1.2.	<i>Bobo-Dioulasso (Sanayi ve Ticaret Merkezi)</i>	41
6.1.3.	<i>Koudougou (Üniversite ve Eğitim Merkezi)</i>	41
6.1.4.	<i>Tenkodogo</i>	41
6.1.5.	<i>Ziniaré</i>	41
6.1.6.	<i>Banfara</i>	41
6.1.7.	<i>Kaya</i>	41
6.1.8.	<i>Fada N'Gourma (Bölgesel Ticaret Merkezi)</i>	42
6.2.	SEKTÖRÜN İTHALATINDA ZORUNLU BELGELER	42
6.3.	SEKTÖRDE SEVK ÖNCESİ İNCELEME ZORUNLULUĞU VAR MIDIR? VARSA YETKİLENDİRİLMİŞ GÖZETİM ŞİRKETLERİ HANGİLERİDİR?	42
6.4.	VARSA SEKTÖRDE İHALE YAYIMLAYAN KAMU KURUMLARI İLE İLGİLİ BİLGİLER	42
6.5.	ÜLKENİN, ÜLKEMİZ VE DİĞER ÜLKELERLE STA/TERCİHLİ TİCARET ANLAŞMALARINI HAKKINDA BİLGİ.....	43
6.5.1.	<i>Türkiye ile İlişkiler</i>	43
6.5.1.1.	Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması (YKTK)	43
6.5.1.2.	Genel İşbirliği Anlaşması.....	43
6.5.1.3.	Karma Ekonomik Komisyonu (KEK).....	43
6.5.2.	<i>Diğer Ülkelerle İlişkiler</i>	43

6.5.2.1.	Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS).....	43
6.5.2.2.	Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği (UEMOA)	43
6.6.	SEKTÖRDE ETİKETLEME	44
6.7.	SEKTÖRDE AMBALAJLAMA.....	44
6.8.	LOJİSTİK (NAKLİYE SÜRESİ, EN FAZLA TERCİH EDİLEN TAŞIMA MODLARI, GÜZERGAHLAR V.B.).....	44
6.8.1.	<i>Deniz ve Karayolu Taşımacılığı:</i>	44
6.8.2.	<i>Hava Taşımacılığı:</i>	44
6.9.	E-TİCARET (SINIR ÖTESİ E-TİCARET/E-İHRACAT)	44
6.10.	TANITIM VE PAZARLAMA.....	45
6.11.	BURKİNA FASO TARIM SEKTÖRÜNDE VERGİLER (GÜMRÜK VERGİSİ, KATMA DEĞER VERGİSİ, ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ, İLAVE GÜMRÜK VERGİSİ, ANTI DAMPING VERGİSİ V.B.)	45
6.11.1.	<i>Gümrük Vergileri</i>	45
6.11.2.	<i>Katma Değer Vergisi (KDV):</i>	45
6.12.	BURKİNA FASO’NUN TARIM SEKTÖRÜNDE TÜRK İHRACATÇILARI BEKLEYEN FIRSATLAR	45
6.13.	BURKİNA FASO’NUN TARIM SEKTÖRÜNDE TÜRK İTHALATÇILARI BEKLEYEN FIRSATLAR	46
6.14.	BURKİNA FASO’NUN TARIM SEKTÖRÜNDE TÜRK İHRACATÇILARI BEKLEYEN TEHDİTLER	47
6.15.	BURKİNA FASO TARIM SEKTÖRÜNDE İHRACATIN ARTIRILMASI İÇİN FİRMALARA ÖNERİLER.....	48
6.15.1.	<i>Yerel Ortaklıklar ve İş birlikleri Kurulması</i>	48
6.15.2.	<i>Rekabetçi Fiyatlandırma Stratejileri Geliştirilmesi</i>	48
6.15.3.	<i>Lojistik ve Tedarik Zinciri İyileştirmeleri</i>	48
6.15.4.	<i>Yüksek Kaliteli ve Sürdürülebilir Ürünler Sunulması</i>	48
6.15.5.	<i>Pazar Araştırması ve Yerel İhtiyaçların Anlaşılması</i>	48
6.15.6.	<i>Finansal Destek ve Teşviklerden Yararlanma</i>	49
6.15.7.	<i>Eğitim ve Kapasite Geliştirme Programları</i>	49
6.15.8.	<i>Pazarlama ve Tanıtım Çalışmalarının Artırılması</i>	49
7.	GENEL DEĞERLENDİRME.....	49
8.	EKLER	52
9.	KAYNAKÇA	53

TABLolar	No
TABLO 1: TARIM SEKTÖRÜNÜN GSYİH'E KATKISI	10
TABLO 2: BURKİNA FASO TARIMSAL ÜRÜNLERİN VERİMLİLİĞİ.....	16
TABLO 3: YILLARA BAĞLI PAMUK İHRACAT HACİMLERİNİN TOPLAM İHRACAT HACİMLERİYLE KARŞILAŞTIRILMASI	25
TABLO 4: BURKİNA FASO'NUN PAMUĞUNUN İHRAÇ EDİLDİĞİ İLK 10 ÜLKE	27
TABLO 5: SUSAM İHRACATININ TOPLAM İHRACATI İLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	28
TABLO 6:KAJU İHRACATININ TOPLAM İHRACATI İLE KARŞILAŞTIRILMASI	31
TABLO 7: BURKİNA FASO'NUN PAMUĞUNUN İHRAÇ EDİLDİĞİ İLK 10 ÜLKE	33
TABLO 8: BURKİNA FASO'YA TRAKTÖR İHRAÇ EDEN İLK 10 ÜLKE.....	38

ŞEKİLLER TABLOSU	No
ŞEKİL 1: BURKİNA FASO İKLİMSEL HARİTASI	9
ŞEKİL 2: TARIM SEKTÖRÜNÜN GSYİH'E KATKISI	11
ŞEKİL 3: PAMUK İHRACATININ TOPLAM İHRACATI İLE KARŞILAŞTIRILMASI	26
ŞEKİL 4: YILLARA BAĞLI PAMUK İHRACATI HACİMLERİ	26
ŞEKİL 5: SUSAM İHRACATININ TOPLAM İHRACATI İLE KARŞILAŞTIRILMASI	29
ŞEKİL 6: YILLARA BAĞLI SUSAM İHRACAT HACİMLERİ	29
ŞEKİL 7: KAJU ÜRETİM ARTIŞI	32
ŞEKİL 8:KAJU İHRACATININ TOPLAM İHRACATI İLE KARŞILAŞTIRILMASI	32
ŞEKİL 9: YILLARA GÖRE KAJU İHRACAT HACİMLERİ	33
ŞEKİL 10: BURKİNA FASO'NUN TRAKTÖR İTHALAT HACİMLERİ	38

1. GİRİŞ

Dürüst insanlar ülkesi anlamına gelen Burkina Faso, Batı Afrika'nın denize kıyısı olmayan ve kara ile çevrili ülkelerinden biridir. Kuzey ve batıda Mali, doğuda Nijer, güneyde ise Fildişi Sahili, Gana, Togo ve Benin ile komşudur. Başkenti Ouagadougou olup, ülkenin tam ortasında yer alır. Coğrafi konum olarak Burkina Faso, Sahra Çölü'nün güneyinde yer almakta olup Sahel kuşağının bir parçasıdır.

Ülkenin yüzölçümü yaklaşık 274,200 kilometrekare olup, düzlüklerden ve hafif dalgalı platolardan oluşur. Kuzey bölgelerinde iklim daha kurak ve çöl iklimine yakınken, güney bölgelerde daha fazla yağış alır. Volta Nehri ve kolları (Beyaz, Siyah ve Kırmızı Volta) tarım ve yaşam için hayati öneme sahiptir. Bu nehirler hem sulama hem de hidroelektrik üretimi için kullanılır. 2024 yılının sonu itibarıyla Burkina Faso'nun nüfusu yaklaşık 23,5 milyon kişidir. Nüfus oldukça gençtir; yaş ortalaması 17 civarındadır. Yüksek doğum oranı ile birlikte nüfus hızlı bir şekilde artmaktadır.

Burkina Faso, Batı Afrika'da tarım sektörüyle öne çıkan bir ülkedir. Tarım, ülke ekonomisinin bel kemiği olarak kabul edilmekte olup, nüfusun yaklaşık %80'ini istihdam etmekte ve gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYİH) yaklaşık %30'unu oluşturmaktadır (FAO, 2021; World Bank, 2022).

Son yıllarda Burkina Faso hükümeti ve uluslararası ortaklar, tarım sektörünü dönüştürmek ve sürdürülebilir kılmak amacıyla çeşitli girişimler başlatmıştır. Örneğin, "2023-2025 Tarım, Hayvancılık ve Balıkçılık Seferberliği" stratejik planı, gıda egemenliğini güçlendirmeyi ve 100.000 yeni istihdam yaratmayı hedeflemektedir (Ministère de l'Agriculture, 2023). Bu plan kapsamında, pirinç ve mısır gibi temel gıda ürünlerinin üretimini artırmak, mango bahçelerini canlandırmak ve buğday gibi yeni ürünlerin tarımını teşvik etmek gibi önlemler alınmaktadır.

Bununla birlikte, tarım sektöründe sürdürülebilirliği artırmaya yönelik başka projeler de hayata geçirilmektedir. Afrika Kalkınma Bankası tarafından desteklenen Programme d'Urgence pour la Résilience du Secteur Agricole au Burkina Faso (PURPA-BF) projesi, 330.000 çiftçiye dayanıklı tohumlar ve uygun gübreler sağlayarak tarımsal verimliliği artırmayı amaçlamaktadır (African Development Bank, 2023). Bu proje, pirinç üretimini yıllık 430.000 ton ve mısır üretimini 707.000 ton artırarak ülkenin gıda güvenliğine önemli bir katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Ancak, sektör hala altyapı eksiklikleri, pazarlara erişim zorlukları ve güvenlik sorunları gibi engellerle mücadele etmektedir. Bu sorunlar, ürün dağıtım süreçlerini aksatmakta ve fiyat dalgalanmalarına yol açarak ekonomik eşitsizlikleri derinleştirmektedir (FAO, 2022). Bununla birlikte, umut verici gelişmeler de mevcuttur. 2019'da kabul edilen Ulusal Toprak Restorasyonu Stratejisi, sürdürülebilir tarım uygulamalarını teşvik ederek toprak verimliliğini artırmayı hedeflemektedir (Ministère de l'Agriculture, 2019). Ayrıca, yeni tarım teknolojilerinin ve mekanizasyonun tanıtılması, sektörün modernizasyonuna katkı sağlamaktadır.

Bu rapor, Burkina Faso'nun tarım sektörünün mevcut durumunu, karşılaştığı zorlukları ve geleceğe yönelik fırsatları detaylı bir şekilde incelemektedir. Hükümet politikaları, uluslararası iş birlikleri ve yerel çiftçilerin katkıları, sektörün dönüşümünde kilit rol oynamaktadır. Bu çabalar, Burkina Faso'nun tarım sektörünü daha dirençli ve verimli hale getirme potansiyelini ortaya koymaktadır.

2. BURKİNA FASO TARIM SEKTÖRÜ

2.1. Tarihsel Süreç ve Gelişim.

2.1.1. Koloniyal Dönem (1896-1960)

1896 yılında Fransız sömürgesi haline gelen Burkina Faso, o dönemde Yukarı Volta adıyla anılmaktaydı. Fransız sömürge yönetimi, ülkenin tarım sektörünü öncelikli olarak metropol ekonomisine hizmet edecek şekilde şekillendirdi. Bu dönemde tarımsal üretim büyük ölçüde pamuk ve yer fıstığı gibi ürünler üzerine yoğunlaştı. Ancak çiftçiler, geleneksel üretim yöntemlerini kullanmaya devam etti ve modern tarımsal tekniklerin yaygınlaştırılması sınırlı kaldı. Sömürge yönetimi, altyapı yatırımlarına yeterince önem vermediğinden sulama sistemleri geliştirilemedi ve üretim büyük ölçüde yağışlara bağımlı kaldı. Bu dönemde küçük ölçekli çiftçiler düşük verimlilikle üretim yaparken, geniş ölçekli ticari tarım faaliyetleri büyük ölçüde yabancı sermaye tarafından kontrol ediliyordu (Ki-Zerbo, 1997).

2.1.2. Bağımsızlık Sonrası Dönem (1960-1980)

Burkina Faso, 1960 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra tarım politikalarını kendi ulusal çıkarlarına göre şekillendirmeye başladı. Ancak, altyapı eksiklikleri ve ekonomik kısıtlamalar nedeniyle tarım sektöründe beklenen kalkınma sağlanamadı. 1970'lerde devlet, gıda üretimini artırmak ve dışa bağımlılığı azaltmak için çeşitli tarımsal kalkınma projeleri başlattı. Ancak, yetersiz finansman, modern tarım tekniklerinin eksikliği ve çiftçilerin eğitimsizliği nedeniyle bu projeler uzun vadeli başarı sağlayamadı. Özellikle 1973-1974 yıllarında meydana gelen şiddetli kuraklık, tarımsal üretimi büyük ölçüde azalttı ve ülke genelinde ciddi bir gıda krizine yol açtı. Bu dönemde, kırsal kesimde yaşayan halk göç etmek zorunda kalırken, devlet gıda ithalatına bağımlı hale geldi. Bu kriz, Burkina Faso'da sürdürülebilir tarım politikalarının geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koydu (Sawadogo, 1984).

2.1.3. Yapısal Uyarılama ve Modernleşme Dönemi (1980-2000)

1980'li yıllarda Burkina Faso, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından desteklenen yapısal uyum programlarını uygulamaya başladı. Bu programlar kapsamında tarım sektöründe özelleştirme teşvik edilirken, devletin tarıma doğrudan müdahalesi azaltıldı. Ancak, bu reformlar küçük çiftçiler için bazı olumsuz sonuçlar doğurdu. Devlet desteklerinin geri çekilmesi, çiftçilerin modern tarım ekipmanlarına erişimini zorlaştırdı ve üretim maliyetlerini artırdı. Buna rağmen,

pamuk üretimi bu dönemde büyük bir yükseliş kaydetti ve Burkina Faso, Batı Afrika'nın en büyük pamuk üreticilerinden biri haline geldi. Öte yandan, gıda güvenliği sorunu devam etti ve kırsal kesimde yaşayan halk yetersiz beslenme gibi sorunlarla karşı karşıya kaldı. Tarımsal üretimin dış pazarlara yönelik olarak şekillendirilmesi, ülkenin iç talebini karşılamada yetersiz kalmasına neden oldu (Berthelot, 1995).

2.1.4. Günümüz (2000-Günümüz)

Günümüzde Burkina Faso'nun tarım sektörü, ülke ekonomisinin en büyük sektörü olmayı sürdürmektedir. Tarım, iş gücünün yaklaşık %80'ini istihdam etmekte ve GSYİH'nin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ülkenin ana tarımsal ürünleri arasında pamuk, susam, mısır, darı, sorgum ve yer fıstığı yer almaktadır. İklim değişikliği, arazi bozulması ve su kaynaklarının azalması gibi sorunlarla mücadele eden Burkina Faso, tarımsal sürdürülebilirlik için çeşitli projeler geliştirmektedir. Son yıllarda, agro-ekolojik yaklaşımlar, organik tarım uygulamaları ve sulama sistemlerinin geliştirilmesi gibi konulara önem verilmiştir. Ayrıca, tarımsal üretimin ihracata yönelik olarak çeşitlendirilmesi için çalışmalar yürütülmekte, özellikle susam ve biyolojik tarım ürünleri pazarlanarak uluslararası piyasalara açılım sağlanmaktadır. Ancak, kırsal kesimde yaşayan çiftçilerin finansmana erişimindeki zorluklar ve altyapı eksiklikleri hala büyük bir sorun teşkil etmektedir. Tüm bu zorluklara rağmen, Burkina Faso tarım sektörü, ülkenin kalkınma stratejilerinde merkezi bir rol oynamaya devam etmektedir (FAO, 2022).

2.2. Burkina Faso'nun Coğrafi ve İklimsel Özellikler

2.2.1. Coğrafi Özellikler

Burkina Faso, Batı Afrika'da yer alan ve denize kıyısı olmayan bir ülkedir. Kuzeyde Mali, doğuda Nijer, güneyde Fildişi Sahili, Gana, Togo ve Benin ile sınır komşusudur. Yaklaşık 274.200 km² yüzölçümüne sahip olan ülke, Afrika kıtasının Sahel bölgesinde yer almaktadır. Genel olarak düzlüklerden oluşan bir topoğrafyaya sahip olan Burkina Faso'nun büyük bir kısmı 200-400 metre arasında değişen rakımlara sahiptir. Ülkenin en yüksek noktası, 749 metre yüksekliğindeki Ténakourou Dağı'dır.

Ülkede üç ana coğrafi bölge bulunmaktadır. Kuzeyde çölleşmeye eğilimli Sahel bölgesi yer alırken, orta kesimde savanlarla kaplı yarı kurak alanlar bulunur. Güneyde ise nispeten daha verimli ve ormanlık alanlara sahip Sudan kuşağı yer almaktadır. Ülke topraklarının büyük bir bölümü tarıma elverişli olmasına rağmen, toprak kalitesi değişkendir ve bazı bölgelerde erozyon, toprak bozulması ve verimlilik kaybı gibi sorunlar gözlenmektedir (FAO, 2021).

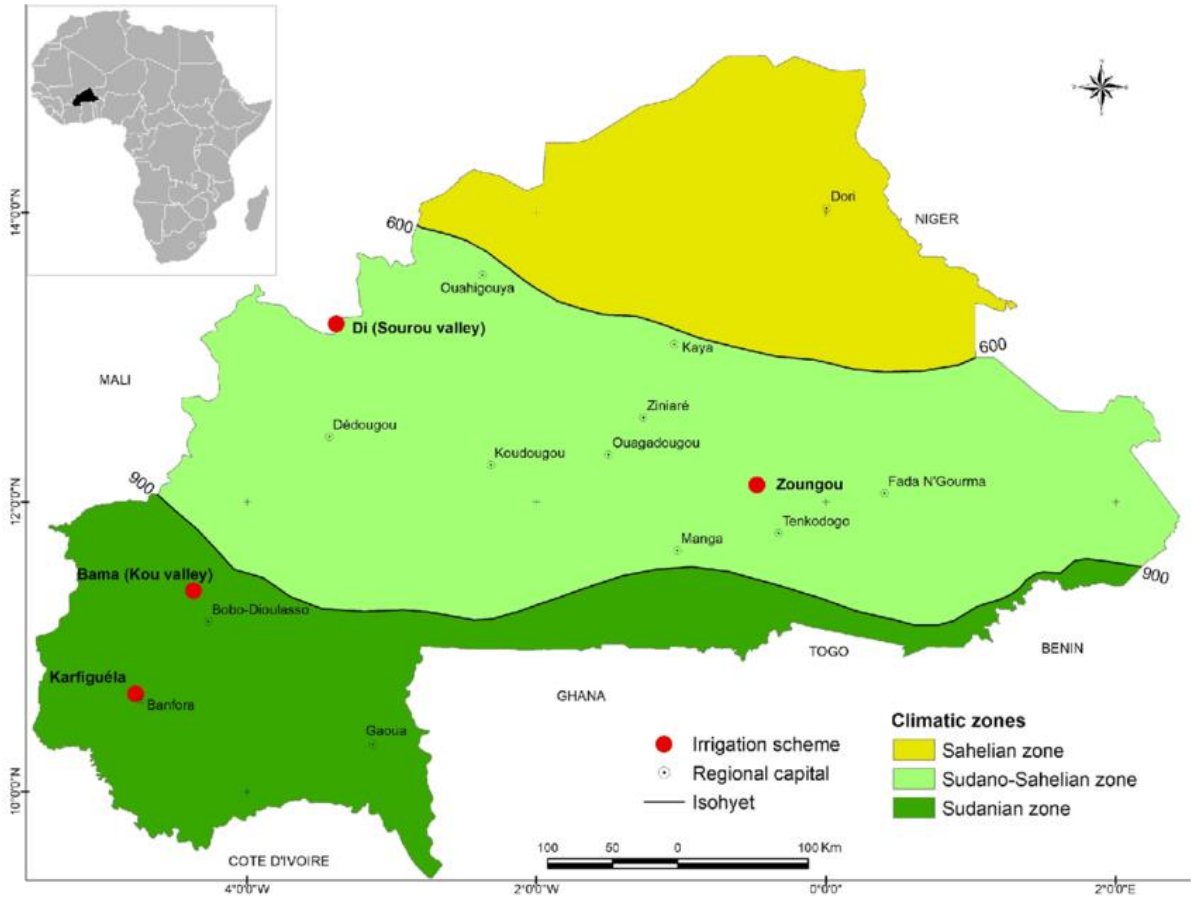
Burkina Faso'nun en önemli akarsuları Volta Nehri'nin üç kolu olan Kara Volta, Beyaz Volta ve Kızıl Volta'dır. Ancak, su kaynakları mevsimsel yağışlara bağlı olup kurak dönemlerde akarsuların

debisi önemli ölçüde azalmaktadır. Bu durum, özellikle kırsal alanlarda su temini ve tarımsal sulama açısından zorluklar yaratmaktadır (UNEP, 2020).

2.2.2. İklimsel Özellikler

Burkina Faso, tropikal bir iklime sahiptir ve yıl boyunca sıcaklıklar genellikle yüksektir. Ülkede üç ana iklim bölgesi bulunmaktadır:

- ❖ **Sahel İklimi (Kuzey Bölgesi):** Yıllık yağış miktarı 300-600 mm arasında değişmekte olup, kuraklık riski yüksektir. Bu bölgede çölleşme ve toprak bozulması yaygındır.
- ❖ **Sudan-Sahel İklimi (Merkez Bölgesi):** Yıllık yağış miktarı 600-900 mm arasında değişir. Tarım için daha elverişli olup, savan bitki örtüsü yaygındır.
- ❖ **Sudan İklimi (Güney Bölgesi):** Yıllık yağış miktarı 900-1.200 mm arasında değişmektedir. Bu bölge, daha verimli topraklara ve ormanlık alanlara sahiptir. İklim bölgelerine göre oluşturulan ülke haritası şekil 1 'de verilmiştir.

Şekil 1: Burkina Faso İklimsel Haritası

Burkina Faso'da belirgin üç mevsim yaşanmaktadır:

- ❖ **Yağışlı Mevsim (Haziran-Eylül):** Güneyden gelen nemli muson rüzgarları nedeniyle yağışlar artar. Özellikle güney ve orta bölgelerde tarımsal faaliyetler için en uygun dönemdir.
- ❖ **Kurak Mevsim (Ekim - Şubat):** Harmattan adı verilen kuru ve tozlu Sahra rüzgarları etkili olur. Bu dönemde sıcaklıklar nispeten daha düşüktür ve hava kuru olur.
- ❖ **Sıcak Mevsim (Mart - Mayıs):** En yüksek sıcaklıkların yaşandığı dönemdir. Gündüz sıcaklıkları 40°C'yi aşabilir, bu da su kaynakları üzerinde baskı yaratmaktadır.

2.3. Ekonomik Önemi (GSYİH'ya Katkı, Oluşturulan İstihdam, Vb.)

Burkina Faso'nun ekonomisi, büyük ölçüde tarımla şekillenmektedir. Ülke nüfusunun yaklaşık %80'i tarım sektöründe istihdam edilmektedir, bu da tarımın ekonomideki kritik rolünü ortaya koymaktadır. Tarım sektörü, aynı zamanda ülkenin Gayri Safi Yurt İçi Hasılası (GSYİH) içinde önemli bir paya sahiptir (%25) ve tarım ürünlerinin bir kısmı yerel pazarda tüketilmekte, bir kısmı ise yurtdışına ihraç edilmektedir.

Burkina Faso'nun en önemli tarım ürünleri arasında pamuk, susam, darı, mısır, sorgum, kaju ve pirinç bulunmaktadır. Bu ürünler, hem yerel tüketim hem de hayvan yemleri için büyük önem taşır. Ülkenin güney bölgelerinde, daha verimli topraklarda manyok, yam ve şeker kamışı da yetiştirilmektedir. Ayrıca, Burkina Faso'nun topraklarında yerel olarak ekilen fıstık ve pamuk, ülkenin başlıca ihracat kalemlerindedir. Fıstık, özellikle batı pazarlarında talep görmekte olup, pamuk ise tekstil endüstrisi için önemli bir hammadde kaynağıdır. Pamuk üretimi, büyük oranda çiftçiler tarafından yapılmakta ve genellikle büyük yerel kooperatifler aracılığıyla pazara sunulmaktadır. Tarım sektörünün ülke Gayri Safi Yurt İçi Hasılasına yıllara göre katkısı Tablo 1'de ve Şekil 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Tarım Sektörünün GSYİH'e Katkısı

YILLAR	2018	2019	2020	2021	2022	2023
TARIM SEKTÖRÜNÜN GSYİH'E KATKISI (Milyar FCFA)	1787,7	1805,3	1827,8	1888,6	2171,4	2013,8

Kaynak : INSD/ DSSE/SSECERE

Şekil 2: Tarım Sektörünün GSYİH'e Katkısı

Kaynak : INSD/ DSSE/SSECERE

3. TARIM SEKTÖRÜNÜN GENEL GÖRÜNÜMÜ

3.1. Başlıca Tarımsal Ürünler

Burkina Faso'nun ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayanmaktadır ve iş gücünün yaklaşık %80'i tarım sektöründe çalışmaktadır. Ülkenin başlıca tarımsal ürünleri arasında pamuk, susam, mısır, darı, sorgum, yer fıstığı, fasulye, manyok ve sebzeler yer almaktadır. Bu ürünler hem iç tüketim hem de ihracat için büyük önem taşımaktadır.

3.1.1. Pamuk (*Gossypium spp.*)

Pamuk, Burkina Faso'nun en önemli ihracat ürünüdür ve ülke Batı Afrika'nın en büyük pamuk üreticilerinden biridir. Üretim esas olarak Hauts-Bassins, Boucle du Mouhoun ve Cascades bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Genellikle küçük ölçekli çiftçiler tarafından üretilmekte olup, pamuk sektöründe yaklaşık 3 milyon kişi istihdam edilmektedir. Burkina Faso, 2000'lerin başında genetiği değiştirilmiş (GDO) pamuk üretimine geçmiş ancak 2016 yılında lif kalitesi sorunları nedeniyle bu uygulamadan vazgeçilmiştir. Pamuk üretimi, ülke ekonomisi için kritik öneme sahip olmakla birlikte fiyat dalgalanmaları ve iklim değişikliği gibi risklerle karşı karşıyadır (World Bank, 2021).

3.1.2. Susam (*Sesamum indicum*)

Susam, Burkina Faso'nun önemli bir ihracat ürünüdür ve özellikle Asya pazarlarında büyük talep görmektedir. Ülke, Hindistan ve Çin'e önemli miktarda susam ihraç etmektedir. Üretim genellikle küçük ölçekli çiftliklerde yapılmakta olup, en önemli üretim bölgeleri Est, Centre-Nord ve Sahel bölgeleridir. Susam, kuraklığa dayanıklı bir bitki olduğu için Sahel kuşağında yetiştirilmesi avantaj sağlamaktadır. Susam yağı üretimi ve ticari kullanımı giderek artmakta olup, çiftçiler için yüksek gelir sağlayan bir ürün haline gelmiştir (ITC, 2022).

3.1.3. Kaju (*Anacardium occidentale*)

Burkina Faso'da üçüncü en büyük tarımsal ihracat ürünü olan kaju (anacarde), ülkenin sanayileşme sürecinde önemli bir yer tutmaktadır. Kaju, yüksek ekonomik potansiyele sahip bir ürün olarak değerlendirilmekte olup özellikle kırsal ve kentsel bölgelerde yoksullukla mücadelede etkili bir araç olarak görülmektedir. Kaju sektöründe kadınların rolü giderek artmaktadır. Kadınlar, kaju işleme

ve ticaretinin adeta bel kemiğini oluşturmaktadır. Onlar, ürünün kabuğundan ayrılıp işlenmesinden, iç pazar ve dış pazarlarda satılmasına kadar sürecin her aşamasında aktif şekilde yer alır. Bu durum, sadece ekonomik katkı sağlamakla kalmıyor; aynı zamanda kadınların ekonomik bağımsızlığını ve toplumsal statüsünü de güçlendirmektedir.

3.1.4. Mısır (Zea mays)

Mısır, Burkina Faso'daki en önemli tahıllardan biridir ve özellikle güney ve batı bölgelerinde yaygın olarak yetiştirilmektedir. Sudan iklim bölgesinde üretimi daha verimli olmakta, yıllık yağış miktarının yeterli olduğu bölgelerde yüksek verim alınmaktadır. Mısır, hem insan tüketimi hem de hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

Özellikle kırsal kesimde temel besin kaynağı olup, porridge (lapa) ve çeşitli geleneksel yemeklerin yapımında kullanılmaktadır.

3.1.5. Darı (Pennisetum glaucum)

Darı, Burkina Faso'nun kurak bölgelerinde en çok yetiştirilen tahıl ürünlerinden biridir. Sahel bölgesinde yetiştiriciliği yaygın olup düşük yağış koşullarına karşı dayanıklıdır. Darı, özellikle kırsal kesimdeki halkın temel besin kaynağı olup, geleneksel yemeklerin yanı sıra fermente içeceklerin üretiminde de kullanılmaktadır. Tarımsal üretimde düşük verimlilik en önemli sorunlardan biri olup, kuraklık ve toprak erozyonu nedeniyle üretim yıllara göre dalgalanmaktadır. Ancak darı,

iklim değişikliğine dayanıklı bir ürün olduğu için gıda güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır (USAID, 2020).

3.1.6. Sorgum (Sorghum bicolor)

Sorgum, Burkina Faso'da yaygın olarak tüketilen ve yetiştirilen bir diğer temel tahıldır. Darıya benzer şekilde düşük su ihtiyacı ile bilinir ve Sahel bölgesinde en çok yetiştirilen ürünlerden biridir. Sorgum unu, geleneksel yemeklerde yaygın olarak kullanıldığı gibi bira üretiminde de önemli bir bileşendir. Ayrıca hayvan yemi olarak da değerlendirilmektedir. Sorgum üretimi çoğunlukla yağmur

sularına bağımlı olduğu için kuraklık dönemlerinde ciddi verim kayıpları yaşanabilmektedir. Son

yıllarda iklim değişikliğine dayanıklı sorgum çeşitlerinin geliştirilmesi üzerine çalışmalar yapılmaktadır (CGIAR, 2021).

3.1.7. Yer Fıstığı (*Arachis hypogaea*)

Yer fıstığı, hem iç tüketim hem de ticari amaçlarla yetiştirilen önemli bir baklagildir. En fazla üretim Centre-Ouest ve Hauts-Bassins bölgelerinde gerçekleştirilmektedir. Yer fıstığı, protein ve yağ bakımından zengin olduğu için halkın beslenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Aynı zamanda yer fıstığı yağı üretimi için işlenmekte ve gıda sanayisinde yaygın olarak kullanılmaktadır.

3.1.8. Fasulye (*Vigna unguiculata* & *Phaseolus vulgaris*)

Fasulye, Burkina Faso'daki en önemli baklagillerden biri olup hem iç tüketim hem de ihracat için üretilmektedir. İklim koşullarına bağlı olarak genellikle darı ve sorgum ile birlikte ekilmektedir. Fasulye, protein açısından zengin olduğu için beslenme yetersizliği ile mücadelede önemli bir üründür. Fasulye genelde Fildişi Sahilleri, Gana, Togo ve Benin gibi ülkelere ihraç edilmektedir.

3.1.9. Manyok (*Manihot esculenta*)

Manyok, özellikle güney bölgelerinde yetiştirilen bir kök bitkisidir. Kuraklığa dayanıklı olması nedeniyle gıda güvenliği açısından stratejik bir ürün olarak görülmektedir. Manyok kökü, nişasta bakımından zengin olup, un, hayvan yemi ve çeşitli gıda ürünlerinin üretiminde kullanılmaktadır. Ancak, manyok üretimi bazı zararlılar ve hastalıklar nedeniyle tehdit altındadır ve verimlilik zaman zaman düşebilmektedir (FAO, 2022).

3.1.10. Sebzeler (Domates, Soğan, Biber vb.)

Sebze üretimi Burkina Faso'da genellikle küçük ölçekli çiftçiler tarafından yapılmaktadır. Domates, soğan, biber, banya ve kabak gibi sebzeler iç tüketimde önemli bir yer tutmaktadır. Ancak, sebze üretimi büyük ölçüde mevsimsel yağışlara bağımlıdır ve sulama sistemlerinin eksikliği nedeniyle yıl boyunca düzenli üretim sağlanamamaktadır. Son yıllarda sera tarımı ve sulama projeleriyle sebze üretiminin artırılması için çeşitli girişimler başlatılmıştır (World Bank, 2021).

3.1.11. Mango

Burkina Faso, Batı Afrika'nın önemli mango üreticilerinden biridir. Ülkenin sıcak iklimi ve verimli toprakları, kaliteli ve lezzetli mango yetiştiriciliği için ideal koşullar sunar. Burkina Faso'da üretilen mangolar özellikle Avrupa pazarında popülerdir, çünkü doğal yöntemlerle yetiştirilen, tatlı ve aromatik çeşitler sunulmaktadır. En yaygın mango çeşitleri arasında Amélie, Brooks, Kent ve Keitt türleri yer alır. Bu çeşitler, tatlılık dengesi ve dayanıklılık açısından hem taze tüketim hem de endüstriyel işleme (kurutulmuş mango, meyve suyu, reçel vb.) için uygundur.

3.1.12. Hibiscus (Hibiscus sabdariffa)

Burkina Faso, hibiscus (karkade) üretiminde Batı Afrika'nın önde gelen ülkelerinden biridir. Hibiscus bitkisi, özellikle sıcak iklimlere uygun olarak yetişir ve Burkina Faso'nun tropikal iklimi bu bitkinin üretimi için ideal koşullar sunar. Hibiscus (bissap), genellikle çiçeklerinin kurutulmasıyla elde edilen doğal bir bitki çayı ve farklı gıda ürünlerinde kullanılan bir bileşen olarak popülerdir. Bu çay, dünyanın birçok yerinde sağlık faydaları nedeniyle yaygın olarak tüketilmektedir. Hibiscus çiçekleri, antioksidanlar, C vitamini, flavonoidler ve diğer besin maddeleri açısından zengindir. Ayrıca, hibiscus çayı kalp sağlığını destekleyici etkisi, sindirim sistemi üzerinde olumlu etkiler ve stres azaltıcı özellikleriyle bilinir.

3.1.13. Karite Yağı (Shea Butter)

Burkina Faso, karite yağı (shea butter) üretiminde dünya çapında önemli bir konuma sahiptir. Karite ağacı (Vitellaria paradoxa), Batı Afrika'nın Sahel bölgesinde doğal olarak yetişir ve Burkina Faso da bu değerli ürünün en büyük üretici ülkelerinden biridir. Karite yağı, özellikle kozmetik, gıda ve ilaç sanayilerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Karite ağacı, yaklaşık 15-20 yıl içinde meyve vermeye başlar ve 200 yıla kadar yaşayabilir. Karite meyvesinin çekirdeklerinden elde edilen yağ, doğal bir nemlendirici olup A, E ve F vitaminleri açısından zengindir. Cilt yenileyici,

besleyici ve iyileştirici özellikleri nedeniyle kozmetik sektörü için oldukça değerlidir. Burkina Faso'daki kadın kooperatifleri, karite yağının üretiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bu kooperatifler, geleneksel yöntemlerle yüksek kalitede organik ve el yapımı karite yağı üretir. Bu da Burkina Faso karite yağını hem etik ticaret hem de kalite açısından öne çıkarır.

3.2. Tarımsal Üretim ve Verimlilik

Burkina Faso'da tarımsal üretim büyük ölçüde yağışa bağımlıdır ve küçük ölçekli çiftçilerin hakimiyetinde gerçekleşmektedir. Üretim sistemleri çoğunlukla geleneksel yöntemlere dayanmakta olup, modern tarım tekniklerinin kullanım oranı düşüktür. Ülkede tarımsal üretim, hem gıda güvenliği sağlamak hem de ihracata yönelik ürünler üretmek amacıyla iki ana kategoriye ayrılmaktadır:

- **Gıda üretimi:** Mısır, darı, sorgum, pirinç, manyok, fasulye gibi temel besin ürünleri.
- **Nakit ürünler:** Pamuk, susam, yer fıstığı gibi ihraç edilen ürünler.

3.2.1. Sulama ve Su Kaynakları

Sulama altyapısı oldukça sınırlıdır. Tarımsal üretim büyük ölçüde yağmura bağımlı olduğundan, kurak dönemlerde verimlilik ciddi şekilde düşmektedir. Burkina Faso'da toplam tarım alanının yalnızca %1,5'i sulama sistemleriyle desteklenmektedir (FAO, 2021). Bu nedenle, kurak dönemlerde üretim kapasitesi azalmakta ve çiftçiler iklim koşullarına karşı savunmasız kalmaktadır.

3.2.2. Tarımsal Mekanizasyon ve Teknoloji Kullanımı

Tarımda modern makinelerin kullanımı oldukça düşüktür. Küçük ölçekli çiftçiler, genellikle geleneksel el aletleriyle tarım yapmaktadır. Traktör, biçerdöver ve modern sulama sistemleri gibi ekipmanların kullanımı sınırlı olup, mekanizasyon eksikliği üretim verimliliğini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, modern tohumlar ve gübrelerin kullanım oranı düşük olduğundan, tarımsal verim sınırlı kalmaktadır (IFPRI, 2020).

3.2.3. Başlıca Tarımsal Ürünlerin Verimliliği

Burkina Faso'daki başlıca tarımsal ürünlerin verimliliği, yıllık yağış miktarı, toprak yapısı ve üretim tekniklerine bağlı olarak değişmektedir.

Tablo 2: Burkina Faso Tarımsal Ürünlerin Verimliliği

Ürün	Verimlilik (kg/ha)	Üretim Zorlukları	Kaynak
Pamuk	800-1.200	Fiyat dalgalanmaları, zararlılar, sulama eksikliği	FAO, 2022
Susam	500-900	Kuraklık, düşük toprak verimliliği	IFPRI, 2021
Mısır	1.000-2.500	Yağış bağımlılığı, gübre eksikliği	World Bank, 2022

Ürün	Verimlilik (kg/ha)	Üretim Zorlukları	Kaynak
Darı	600-1.200	Kuraklık, geleneksel üretim yöntemleri	World Bank, 2022
Sorgum	800-1.500	Toprak erozyonu, düşük mekanizasyon	World Bank, 2022
Yer Fıstığı	800-1.200	Zararlılar, aflatoksin riski	CGIAR, 2021
Fasulye	500-1.000	Su kıtlığı, geleneksel ekim yöntemleri	CGIAR, 2021

3.3. Sektörün Yasal Ve Politik Çerçevesi (Yasalar, Standartlar, İnşaat Yönetmelikleri)

Burkina Faso'da tarım sektörü, çeşitli yasalar, düzenlemeler, standartlar ve politikalar çerçevesinde yönetilmektedir. Tarım politikaları, sürdürülebilir üretimi teşvik etmek, gıda güvenliğini sağlamak ve ihracata yönelik ürünlerin kalite standartlarını geliştirmek amacıyla oluşturulmuştur.

3.3.1. Tarım Sektörünü Düzenleyen Temel Yasalar

3.3.1.1. Tarım Kanunu (Code Agricole, 2012)

Burkina Faso'nun tarım sektörünü yönlendiren en önemli yasal çerçeve Code Agricole olarak bilinen Tarım Kanunu'dur. Bu yasa, tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilir şekilde yürütülmesini sağlamak için arazi yönetimi, su kaynaklarının kullanımı ve çiftçilerin hakları gibi konuları kapsamaktadır (Burkina Faso Government, 2012). Yasanın temel maddeleri şunlardır:

- Tarımsal arazilerin korunması ve sürdürülebilir yönetimi,
- Su kaynaklarının etkin kullanımı ve sulama sistemlerinin düzenlenmesi,
- Küçük ölçekli çiftçilerin desteklenmesi ve kooperatiflerin teşvik edilmesi,
- Biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması.

3.3.1.2. Arazi Kanunu (Loi sur le Foncier Rural, 2009)

Burkina Faso'da tarımsal üretimin temelini oluşturan arazi politikaları, 2009 tarihli Arazi Kanunu ile düzenlenmiştir. Bu yasa, tarım arazilerinin mülkiyet hakları, kiralanması ve kullanım kurallarını belirlemektedir. Ana hükümleri şunlardır:

- Çiftçilere uzun vadeli arazi kullanım hakları verilmesi,
- Topluluk temelli arazi yönetimi mekanizmalarının oluşturulması,
- Tarımsal yatırımcılar için arazi edinme süreçlerinin düzenlenmesi,
- Arazi ihtilaflarını çözmek için yerel otoritelerin yetkilendirilmesi.

3.3.1.3. Çevre Kanunu (Code de l'Environnement, 1997, 2013 Güncellemesi)

Tarımın çevresel etkilerini düzenleyen bu yasa, özellikle pestisit kullanımı, su kaynaklarının korunması ve ormansızlaşmanın önlenmesi konularını kapsamaktadır. Kanun, çiftçilerin çevre dostu tarım uygulamalarını benimsemelerini teşvik etmektedir.

3.3.1.4. Organik Tarım Yönetmeliği (Réglementation sur l'Agriculture Biologique, 2018)

Burkina Faso, organik tarımın teşvik edilmesi amacıyla 2018 yılında özel bir yönetmelik çıkarmıştır. Bu düzenleme, organik tarım yapan üreticilere teşvikler sağlamakta ve biyolojik gübreler ile doğal zararlı kontrol yöntemlerinin kullanımını desteklemektedir (FAO, 2022).

3.3.1.5. Tarımda Uygulanan Standartlar ve Sertifikasyonlar

Burkina Faso'da tarımsal üretimin ihracata uygun hale getirilmesi ve kalite standartlarının sağlanması amacıyla çeşitli standartlar uygulanmaktadır (World Bank, 2021).

3.3.1.6. Ulusal Tarım Standartları (Normes Nationales Agricoles, NNA)

Burkina Faso, gıda ve tarım ürünleri için ulusal standartlar geliştirmiştir. Bu standartlar, ürünlerin iç piyasa ve ihracat için uygunluğunu belirlemektedir:

- Gıda güvenliği standartları: Ürünlerin pestisit kalıntı düzeylerinin sınırlandırılması,
- Kalite kontrol prosedürleri: Pamuk, susam ve diğer ihracat ürünlerinin kalite derecelendirilmesi,
- Depolama ve ambalajlama gereklilikleri: Tarımsal ürünlerin saklama koşullarına dair düzenlemeler.

3.3.1.7. Uluslararası Sertifikasyonlar

Burkina Faso'da tarımsal üretim yapan firmalar ve çiftçiler, ihracat pazarlarına erişim sağlayabilmek için çeşitli uluslararası sertifikalara sahip olmak zorundadır:

Global G.A.P. (Good Agricultural Practices): Avrupa Birliği'ne yapılan ihracatlar için gereklidir.

Fair Trade (Adil Ticaret Sertifikası): Özellikle susam ve pamuk gibi ürünlerde sosyal ve çevresel sürdürülebilirliği teşvik eder.

ECOCERT: Organik tarım ürünleri için kullanılan uluslararası bir sertifikasyon sistemidir.

3.3.2. İnşaat Yönetmelikleri ve Tarımsal Altyapı Politikaları

Tarımsal altyapının geliştirilmesi, üretimin artırılması ve kırsal bölgelerde yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için Burkina Faso'da çeşitli tarım yönetmelikleri bulunmaktadır.

3.3.2.1. Tarımsal Sulama ve Su Yönetimi Yönetmelikleri

- Su Kanunu (Code de l'Eau, 2001): Tarımsal sulama projeleri için su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını düzenler.
- Sulama Altyapısı Geliştirme Programı: Modern sulama tekniklerinin yaygınlaştırılması için devlet destekli projeleri kapsar.

3.3.2.2. Tarımsal Depolama ve İşleme Tesisleri Yönetmeliği

Tarımsal ürünlerin saklanması ve işlenmesine yönelik tesislerin inşaatında hijyen ve kalite standartları zorunludur. Devlet, çiftçilerin ürünlerini saklayabileceği ortak kullanım alanları inşa etmektedir.

3.3.2.3. Kırsal Yollar ve Ulaşım Altyapısı Yönetmelikleri

Tarım ürünlerinin pazarlara taşınmasını kolaylaştırmak için kırsal yolların geliştirilmesi desteklenmektedir. Devlet, tarım üreticilerine yönelik yol altyapı projeleri için fon sağlamaktadır.

3.3.3. Tarım Politikaları ve Devlet Destekleri

Burkina Faso, tarımsal üretimi teşvik etmek için çeşitli devlet politikaları uygulamaktadır.

3.3.3.1. Ulusal Tarım ve Gıda Güvenliği Politikası (PNSAN, 2017-2025)

Bu politika, gıda güvenliğini sağlamak ve tarımsal üretimi artırmak için geliştirilmiştir. Başlıca hedefleri şunlardır:

- Küçük çiftçilerin üretim kapasitesini artırmak,
- Tarımsal ürünlerin işlenmesini ve katma değer yaratılmasını teşvik etmek,
- İklim değişikliğine dayanıklı tarım sistemleri oluşturmak.

3.3.3.2. Devlet Destek Programları ve Sübvansiyonlar

- Gübre ve tohum sübvansiyonları: Küçük çiftçilerin erişimini kolaylaştırmak için devlet desteği sağlanmaktadır.
- Mikrokredi ve finansman programları: Çiftçilere düşük faizli krediler sunulmaktadır.
- Kooperatif destek programları: Tarımsal üreticilerin bir araya gelerek pazarlama gücünü artırmaları teşvik edilmektedir.

3.4. Tarım Sektöründe Yerli Üretici Firmalara ve Üretici Birliklerine İlişkin Bilgiler

Burkina Faso tarım sektörü, ülke ekonomisinin önemli bir ayağını oluşturmakta ve yerli üretici firmalar ile üretici birlikleri bu sektörde kilit rol oynamaktadır.

3.4.1. Üretici Birlikleri ve Kooperatifler

Burkina Faso'da çiftçi birlikleri ve kooperatifler, tarımsal üretimin artırılması ve kırsal kalkınmanın desteklenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu birlikler, üyelerine teknik destek, pazarlama imkanları ve finansal kaynaklar sağlamaktadır.

Fédération des Unions des Groupements Naam (FUGN): Ülkenin en büyük çiftçi birliği olan FUGN, 300.000'den fazla çiftçiyi temsil etmekte ve 1.200'den fazla köyde faaliyet göstermektedir. Bu birlik, hükümetten bağımsız olarak çalışmakta ve üyelerine tarımsal danışmanlık hizmetleri sunmaktadır.

Union Nationale des Producteurs de Coton du Burkina (UNPCB): Pamuk üreticilerini temsil eden bu birlik, pamuk üretiminin artırılması ve üreticilerin gelirlerinin yükseltilmesi için çalışmaktadır.

Association Nationale des Producteurs de Haricot Vert (ANPHV): Yeşil fasulye üreticilerini bir araya getiren bu birlik, üyelerine teknik eğitimler ve pazarlama desteği sağlamaktadır.

Fédération Nationale des Femmes Rurales du Burkina (FENAFERB): Kırsal kesimdeki kadın çiftçileri destekleyen bu federasyon, kadınların tarımsal üretimdeki rollerini güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Ayrıca, Burkina Faso, Batı Afrika Çiftçi Örgütleri Ağı (ROPPA) gibi bölgesel tarım örgütlerine de üyedir. ROPPA, Batı Afrika'daki çiftçi ve tarımsal üretici örgütlerini bir araya getirerek, küçük aile çiftliklerinin ve kadın çiftçilerin desteklenmesini amaçlamaktadır. Bu tür örgütler, yerel üreticilerin kapasite geliştirmesine, bilgi paylaşımına ve sürdürülebilir tarım uygulamalarının benimsenmesine katkıda bulunmaktadır.

3.4.2. Yerli Üretici Firmalar

Burkina Faso'da tarımsal üretimi destekleyen ve yerel ekonomiyi canlandıran birçok yerli firma bulunmaktadır. Bu firmalar, özellikle tarımsal girdi tedariki, sulama sistemleri ve ürün işleme alanlarında faaliyet göstermektedir. Örnek olarak:

Puits de Jacob: Banfora bölgesinde faaliyet gösteren bu firma, temiz su erişimini artırmanın yanı sıra damla sulama sistemleri ile tarımsal üretimi desteklemektedir. Firma, çiftçilere su kaynaklarını verimli kullanma konusunda eğitimler vermekte ve tarımsal üretimi artırmaktadır.

Sasakawa Africa Fund for Extension Education (SAFE): Bu kuruluş, çiftçilere tarımsal danışmanlık hizmetleri sunmakta ve modern tarım tekniklerinin yaygınlaştırılmasına katkıda bulunmaktadır.

Delwende Development Association: Bu yerel firma, köylülere ağaç fidanlıkları kurma ve agro-ormancılık teknikleri konusunda eğitimler vermektedir. Ayrıca, çiftçilerin toprak verimliliğini artırmalarına yardımcı olmaktadır.

3.4.3. Hükümet ve Uluslararası Kuruluşların Desteği

Burkina Faso hükümeti ve uluslararası kuruluşlar, yerli üretici firmalar ve üretici birliklerini desteklemek için çeşitli projeler yürütmektedir.

Tarım Çeşitlendirme ve Pazar Geliştirme Projesi (PAFASP): Dünya Bankası tarafından finanse edilen bu proje, özellikle mango ve soğan gibi ürünlerin üretimini artırmayı hedeflemektedir. Proje kapsamında 385.000'den fazla çiftçiye ulaşılmış ve bu çiftçilerin gelirlerinde önemli artışlar sağlanmıştır (World Bank, 2020).

FAO'nun Entegre Üretim ve Zararlı Yönetimi Programı (IPPM): Bu program, çiftçilere sürdürülebilir tarım teknikleri konusunda eğitimler vermekte ve tarımsal üretimi artırmayı amaçlamaktadır. Program kapsamında 27.000 çiftçiye ulaşılmıştır (FAO, 2021).

3.4.3.1. Uluslararası Şirketler

Burkina Faso tarım sektörü, hem yerel hem de uluslararası şirketlerin faaliyet gösterdiği dinamik bir alandır. Ülkenin tarım potansiyeli, özellikle pamuk, susam, kaju ve diğer tarım ürünleri üzerinden uluslararası şirketlerin ilgisini çekmektedir.

Louis Dreyfus Company: Dünya çapında tarım ürünleri ticareti yapan bu şirket, Burkina Faso'da pamuk üretimi ve ihracatı ile ilgilenmektedir. Şirket, yerel çiftçilerle iş birliği yaparak pamuk üretimini desteklemekte ve ürünleri uluslararası pazarlara taşımaktadır 410.

Cargill: Küresel tarım ve gıda devi Cargill, Burkina Faso'da pamuk ve diğer tarım ürünlerinin ticaretini yapmaktadır. Şirket, yerel üreticilere teknik destek sağlayarak üretim verimliliğini artırmayı hedeflemektedir.

Syngenta: Dünyanın önde gelen tarım kimyasalları ve tohum üreticilerinden biri olan Syngenta, Burkina Faso'da pestisit ve gübre satışı yapmaktadır. Şirket, çiftçilere eğitimler vererek tarımsal üretimi artırmayı hedeflemektedir.

Yara International: Norveç merkezli bu şirket, Burkina Faso'da gübre üretimi ve dağıtımını yapmaktadır. Yara, yerel çiftçilere uygun fiyatlı gübreler sunarak tarımsal verimliliği artırmayı amaçlamaktadır.

Olam International: Singapur merkezli bu şirket, Burkina Faso'ya tarım ürünleri ithal etmekte ve yerel pazarlarda dağıtımını yapmaktadır. Şirket, özellikle tahıl ve yağlı tohumlar üzerine odaklanmaktadır.

Bunge: Dünya çapında tarım ürünleri ticareti yapan Bunge, Burkina Faso'ya gıda ürünleri ve tarımsal girdiler ithal etmektedir.

AGCO: Tarım makineleri üreten bu şirket, Burkina Faso'da çiftçilere modern tarım ekipmanları sağlamaktadır. AGCO, aynı zamanda tarım eğitim programları düzenleyerek yerel üreticilerin bilgi ve becerilerini artırmayı hedeflemektedir.

Sasakawa Africa Association (SAA): Bu kuruluş, Burkina Faso'da çiftçilere modern tarım teknikleri konusunda eğitimler vermekte ve tarımsal üretimi artırmayı amaçlamaktadır.

3.4.4. Kamu ve Yarı Kamu Kuruluşları

Burkina Faso'daki tarım sektöründe, kamu ve yarı kamu kuruluşları, ülkenin tarımsal kalkınmasını desteklemek ve sürdürülebilir tarım uygulamalarını teşvik etmek amacıyla faaliyet göstermektedir. Bu kuruluşlar, ulusal kalkınma planlarına uygun olarak sektördeki çeşitli faaliyetleri organize etmekte ve koordine etmektedir.

Burkina Faso tarım sektöründe faaliyet gösteren bazı temel kamu ve yarı kamu kurumları şunlardır:

Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (Ministère de l'Agriculture et des Ressources Animales): Tarım ve hayvancılık politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasından sorumlu olan ana kuruluştur. Tarımsal üretimi artırmak, çiftçilere destek sağlamak ve tarımsal altyapıyı geliştirmek gibi görevleri üstlenir.

Ulusal Tarımsal Araştırma Enstitüsü (Institut de l'Environnement et de Recherches Agricoles - INERA): Tarımsal araştırma ve geliştirme faaliyetlerini yürüten önemli bir kuruluştur. INERA, tarımsal verimliliği artırmak, yeni tarım teknikleri geliştirmek ve çiftçilere eğitimler vermek gibi alanlarda çalışmalar yapar.

Ulusal Tarımsal Kalkınma Fonu (Fonds National pour le Développement Agricole - FONDA): Tarımsal projelerin finansmanını sağlayan ve çiftçilere mali destek sunan bir kuruluştur. FONDA, özellikle küçük çiftçilerin modern tarım tekniklerine erişimini kolaylaştırmayı hedeflemektedir.

Tarımsal Ürünler Pazarlama Kurumu (Office National des Produits Agricoles - ONPA): Tarımsal ürünlerin pazarlanması ve dağıtımından sorumlu olan kuruluştur. Çiftçilerin ürünlerini adil fiyatlarla satabilmelerini sağlamak amacıyla çalışır.

Ulusal Sulama ve Su Yönetimi Kurumu (Office National des Aménagements Hydro-Agricoles - ONAHA): Sulama projelerinin geliştirilmesi ve su kaynaklarının etkin kullanımından sorumludur. Tarımsal üretimi artırmak için sulama altyapısını iyileştirmeye yönelik çalışmalar yürütür.

Ulusal Gıda Güvenliği Kurumu (Office National de Sécurité Alimentaire - ONSA): Gıda güvenliği ve beslenme konularında çalışmalar yürüten bir kuruluştur. Tarımsal üretimin artırılması ve gıda stoklarının yönetilmesi gibi alanlarda faaliyet gösterir.

Ulusal Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Kurumu (Agence Nationale de l'Environnement et du Développement Durable - ANEDD): Tarımsal faaliyetlerin çevreye olan etkilerini azaltmak ve sürdürülebilir tarım uygulamalarını teşvik etmek amacıyla çalışmalar yürütür.

Sahel'de Kuraklıkla Mücadele için Daimi Hükümetlerarası Komite (Comité permanent inter-État de lutte contre la sécheresse au Sahel - CILSS): 1973 yılında kurulan bu uluslararası kuruluş, Sahel bölgesindeki kuraklık ve çölleşme ile mücadele etmeyi amaçlamaktadır. Merkezi Ouagadougou'da olup, gıda güvenliği ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı konularında araştırmalar yapmaktadır.

SOFITEX (Société Burkinabè des Fibres Textiles): Pamuk sektöründe faaliyet gösteren bu yarı kamu kuruluşu, pamuk üretimi, işlenmesi ve pazarlanmasından sorumludur. Ülkenin batı ve güneybatı bölgelerinde etkindir ve pamuk üreticilerine teknik destek sağlar.

UNPCB (Union Nationale des Producteurs de Coton du Burkina): Pamuk üreticilerini temsil eden bu ulusal birlik, üreticilerin haklarını korur ve sektörle ilgili politikaların oluşturulmasında aktif rol alır.

Bu kuruluşlar, Burkina Faso'nun tarım sektörünün gelişimine katkıda bulunmakta ve çiftçilerin yaşam standartlarını iyileştirmeyi hedeflemektedir. Tarım sektöründeki kamu ve yarı kamu kuruluşları, ülkenin ekonomik kalkınması ve gıda güvenliği açısından hayati bir öneme sahiptir.

3.5. Proje Türleri

Burkina Faso'nun tarım sektörü, ülke ekonomisinin temel taşlarından biridir ve çeşitli projelerle desteklenmektedir. Bu projeler, tarımsal verimliliği artırmak, gıda güvenliğini sağlamak, çiftçilerin gelirlerini yükseltmek ve iklim değişikliğine uyum sağlamak gibi hedeflere odaklanmaktadır.

3.5.1. Sulama Projeleri

Burkina Faso'da tarım büyük ölçüde yağışa bağımlıdır. Sulama projeleri, kurak mevsimlerde bile tarımsal üretimin devam etmesini sağlamak amacıyla hayata geçirilmektedir. Özellikle damla sulama sistemleri, su kaynaklarının verimli kullanımını teşvik eder ve çiftçilere ek gelir sağlar. Örneğin, Banfora bölgesinde faaliyet gösteren Puits de Jacob adlı yerel bir şirket, damla sulama sistemleriyle çiftçilere destek olmuş ve bu sayede tarımsal üretimde artış sağlamıştır.

3.5.2. Gıda Güvenliği ve Beslenme Projeleri

Burkina Faso hükümeti, gıda güvenliğini artırmak ve yetersiz beslenmeyle mücadele etmek için sebze, meyve ve tahıl üretimini destekleyen projeler yürütmektedir. Bu projeler, özellikle mikro besin açısından zengin gıdaların üretimini teşvik ederek halkın beslenme düzeyini iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Örneğin, sebze üretimi, ülkenin tarımsal üretiminin %17'sini oluştururken, gıda güvenliği ve çiftçi gelirlerinin artırılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

3.5.3. İklim Değişikliğine Uyum Projeleri

İklim değişikliği, Burkina Faso'nun tarım sektörü üzerinde ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Bu nedenle, iklim değişikliğine uyum sağlamak için çeşitli projeler geliştirilmiştir. Bu projeler arasında kuraklığa dayanıklı tohumların kullanımı, toprak erozyonunu önleyici tedbirler ve su kaynaklarının korunması yer almaktadır. Örneğin, Dünya Bankası'nın desteklediği projeler, iklim değişikliğinin tarım üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmayı hedeflemektedir.

3.5.4. Tarımsal Sanayileşme ve İşleme Projeleri

Burkina Faso, tarımsal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanmasına yönelik projelerle tarım sektörünün katma değerini artırmayı hedeflemektedir. Özellikle pamuk ve kaju gibi ihracat ürünlerinin işlenmesi, ülke ekonomisine önemli bir katkı sağlamaktadır. Pamuk, Burkina Faso'nun en önemli tarımsal ihracat ürünlerinden biridir ve 2021 yılında 471 milyon dolar gelir elde edilmiştir.

3.5.5. Çiftçi Eğitim ve Kapasite Geliştirme Projeleri

Çiftçilerin modern tarım teknikleri konusunda eğitilmesi, tarımsal verimliliği artırmak için kritik öneme sahiptir. Bu kapsamda, çiftçilere yönelik eğitim programları ve teknik destek projeleri yürütülmektedir. Örneğin, iklim değişikliğinin tarım üzerindeki etkileri konusunda çiftçilere bilgi verilmesi ve uyum sağlama yöntemlerinin öğretilmesi, bu projelerin önemli bir parçasıdır.

Burkina Faso'nun tarım sektöründeki projeler, ülkenin ekonomik kalkınması ve gıda güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır. Sulama, gıda güvenliği, iklim değişikliğine uyum, tarımsal sanayileşme ve çiftçi eğitimi gibi alanlarda yürütülen projeler, tarım sektörünün sürdürülebilirliğini artırmayı hedeflemektedir. Bu projeler hem yerel hem de uluslararası iş birlikleriyle desteklenmekte ve ülkenin tarımsal potansiyelini ortaya çıkarmaktadır.

4. TARIM ÜRÜNLERİ TİCARETİ

4.1. Pamuk

Burkina Faso, Afrika'nın önde gelen pamuk üreticilerinden biridir ve pamuk, ülkenin en önemli tarımsal ihracat ürünlerinden birini oluşturmaktadır. Pamuk sektörü, Burkina Faso ekonomisi için büyük bir gelir kaynağıdır ve binlerce çiftçinin geçimini sağlamaktadır. Ülke, özellikle Batı Afrika bölgesinde pamuk üretiminde önemli bir rol oynar. Pamuk üretimi, ülkenin kırsal kesimlerinde yaşayan çiftçiler için temel bir geçim kaynağıdır. Yaklaşık 3-4 milyon kişi doğrudan veya dolaylı olarak pamuk sektöründen gelir elde etmektedir.

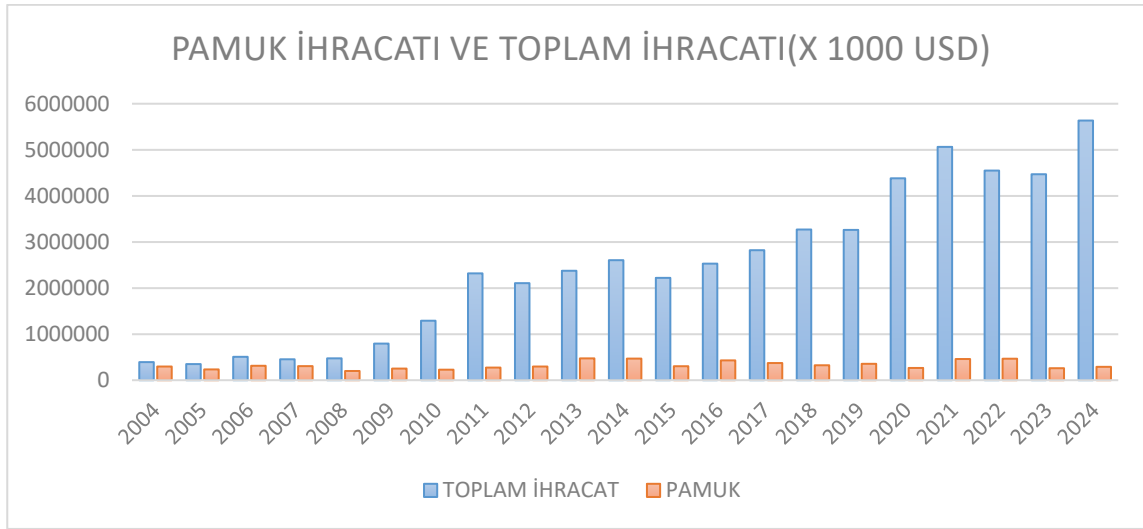
4.1.1. Pamuk İhracatının Ekonomik Önemi

Pamuk, Burkina Faso'nun en önemli ihracat ürünlerinden biridir ve ülkenin döviz gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturur. 2021 yılında Burkina Faso, pamuk ihracatından 471 milyon dolar gelir elde etmiştir. Bu, ülkenin toplam ihracat gelirlerinin önemli bir bölümünü temsil etmektedir. Ayrıca pamuk, ülkenin tarım sektöründe en fazla ihracat geliri getiren ürünlerden biridir ve ülkenin ekonomik kalkınmasına önemli bir katkı sağlamaktadır. Burkina Faso'da pamuk üretimi ve ihracatı, büyük ölçüde devlet destekli kuruluşlar ve özel şirketler tarafından yönetilmektedir. SOFITEX (Société Burkinabè des Fibres Textiles), ülkenin en büyük pamuk üreticisi ve ihracatçısı olup pamuk üretiminin yanı sıra çiftçilere teknik destek ve finansal kaynak sağlamaktadır. Ülkenin pamuğu, genellikle ham (işlenmemiş) olarak ihraç edilmektedir. Ancak son yıllarda pamuğun yerel olarak işlenmesine yönelik çabalar da artmıştır.

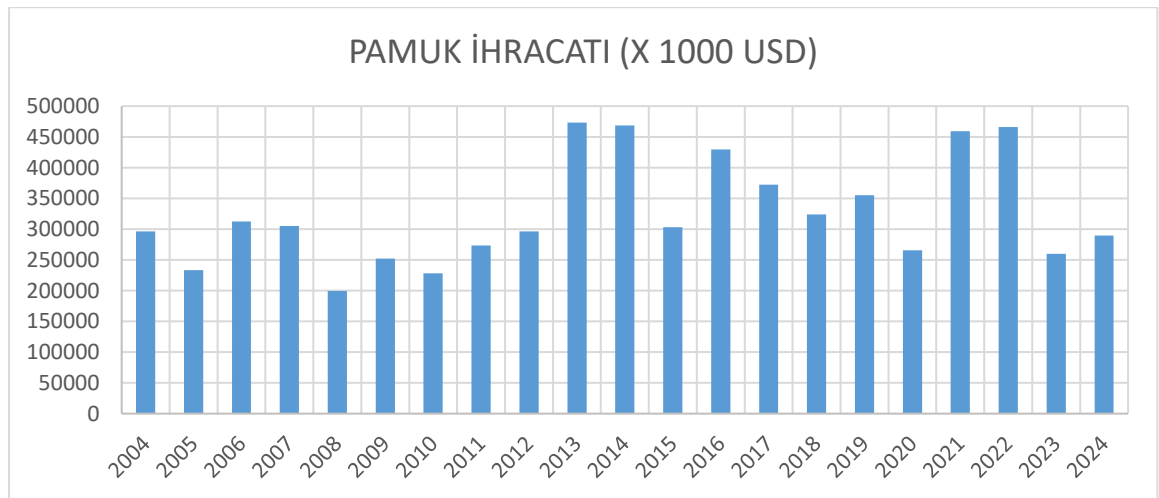
Tablo 3: Yıllara Bağlı Pamuk ihracat hacimlerinin toplam ihracat hacimleriyle karşılaştırılması

YILLARA GÖRE PAMUK İHRACAT HACİMLERİ (X 1000 USD)			
YIL	TOPLAM İHRACAT	PAMUK	Pamuğun Payı
2004	392075	296401	76%
2005	349269	233577	67%
2006	507093	312627	62%
2007	453374	304929	67%
2008	473996	199507	42%
2009	794020	251883	32%
2010	1290523	227927	18%
2011	2317830	273569	12%
2012	2105683	296287	14%

2013	2374447	473160	20%
2014	2604182	468471	18%
2015	2220535	302934	14%
2016	2529151	429504	17%
2017	2820721	372130	13%
2018	3269734	323634	10%
2019	3261124	355254	11%
2020	4381069	265430	6%
2021	5062869	459294	9%
2022	4548742	466022	10%
2023	4469258	259813	6%
2024	5634320	289707	5%

Şekil 3: Pamuk ihracatının toplam ihracatı ile karşılaştırılması

Şekil 4: Yıllara Bağlı Pamuk İhracatı Hacimleri

4.1.2. Pamuk İhracatının Hedef Pazarları

Burkina Faso'nun pamuk ihracatı, başta Asya ve Avrupa ülkeleri olmak üzere dünya genelinde birçok ülkeye yapılmaktadır. Fildişi Sahili, Burkina Faso'nun pamuk ihracatında en büyük alıcı konumundadır. Diğer önemli alıcılar arasında Singapur, Mauritius, Amerika Birleşik Devletleri, Eswatini, Birleşik Krallık, Birleşik Arap Emirlikleri ve Avrupa Birliği ülkeleri yer almaktadır. Türkiye ise 23. Sıradadır. Tablo 4'te Burkina Faso'nun pamuğunun ihraç edildiği ilk on ülke sıralanmıştır. Sıralama 2023 ihracat hacimine göre yapılmıştır.

Tablo 4: Burkina Faso'nun Pamuğunun İhraç Edildiği İlk 10 Ülke

PAMUK İHRACAT HACİMLERİ (X 1000 USD)											
SİRA	ÜLKE	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	Dünya	468471	302934	429504	372130	323634	355254	265430	459294	466022	259813
1	Fildişi Sahili	2028	3613	3297	3211	2842	2681	2253	2143	84897	103214
2	Singapur	111063	134170	139477	142099	149084	168857	73765	127774	64492	41816
3	İsviçre	96792	71348	161234	142270	40023	90331	71360	214298	151776	38553
4	Mauritius	0	0	0	0	0	5120	33580	30573	21388	25194
5	Amerika Birleşik Devletleri	1	0	1	0	1	4	2576	52715	37257	21264
6	Fransa	69864	40326	41899	51767	104316	59836	20739	14807	50245	8648
7	Yunanistan	9121	9597	42854	0	0	6834	27866	5620	33679	5571
8	Eswatini	0	0	0	0	0	5	0			3941
9	Birleşik Krallık	46055	29194	35308	8220	4536	15130	722	102	51	2879
10	Birleşik Arap Emirlikleri	0	0	0	0	3862	1698	6781	3681	1599	1939
:											
.											
23	Türkiye	8	7	0	10333	3557	0	0	161	113	52

4.2. Susam

Burkina Faso, Batı Afrika'nın en büyük susam ihracatçısı olup 2020 yılında 160.780 ton susam ihraç etmiştir. Susam sektörü, ülkenin tarım ekonomisinin önemli bir ayağını oluşturmakta ve hem ihracata hem de istihdama önemli katkılar sağlamaktadır. Pamuk ve altından sonra en çok ihraç edilen

ürünlerden biri haline gelmiştir. Susam yetiştiriciliği son yıllarda hızla artmış, karlılığı ve uluslararası pazarlardaki güçlü talebi sayesinde çok sayıda çiftçinin ilgisini çekmiştir.

4.2.1. Burkina Faso'da Susam Üretimi

Burkina Faso'da susam, küçük ölçekli çiftçiler tarafından yaygın olarak yetiştirilmektedir. Üretim, özellikle ülkenin doğu bölgeleri, Merkez-Kuzey ve Hauts-Bassins bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Susam, kuraklığa dayanıklı bir bitki olduğundan, düşük yağış alan bölgelerde dahi başarılı bir şekilde yetiştirilebilmektedir. Üreticilerin çoğu, susamı geleneksel yöntemlerle ve düşük maliyetli girdilerle ekmektedir, bu da onu ekonomik olarak cazip bir ürün haline getirmektedir.

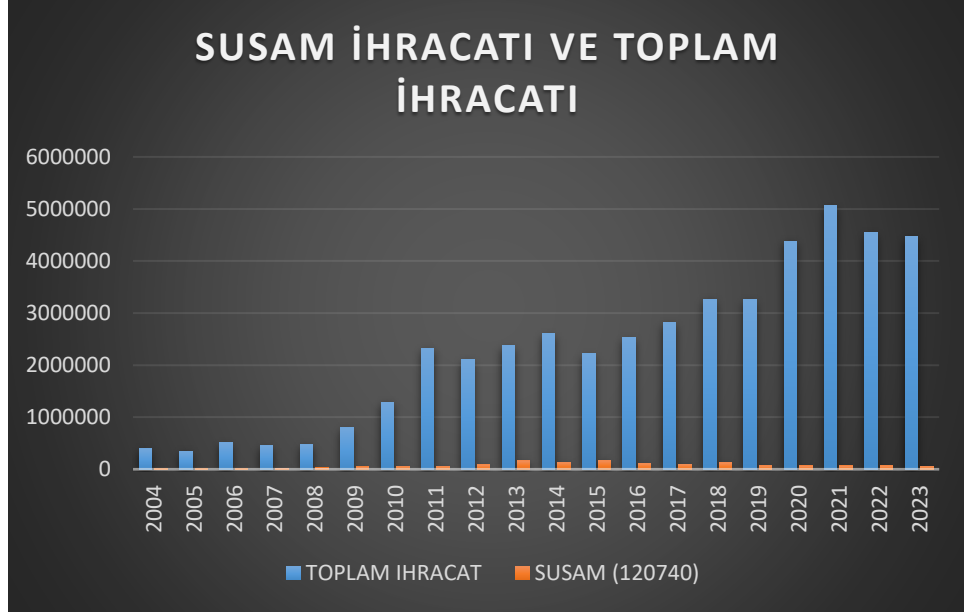
4.2.2. İhracat ve Pazar Yapısı

Burkina Faso'daki susam sektörü büyük oranda ihracata yöneliktir. Ülkenin başlıca susam ihracat pazarları arasında Çin, Hindistan, Türkiye ve Avrupa ülkeleri bulunmaktadır. Çin, Burkina Faso susamının en büyük alıcısı konumundadır ve bu ülkede susama olan talep, özellikle gıda sanayinde yoğunlaşmıştır (ITC, 2023). İhracat süreci genellikle ham susam üzerinden ilerlemektedir. Ancak son yıllarda, ürünün yerel olarak işlenmesine ve daha yüksek katma değerle ihraç edilmesine yönelik çalışmalar da başlamıştır. Bu girişimler, ülkenin ekonomik kazancını artırmayı ve yerel istihdamı güçlendirmeyi hedeflemektedir.

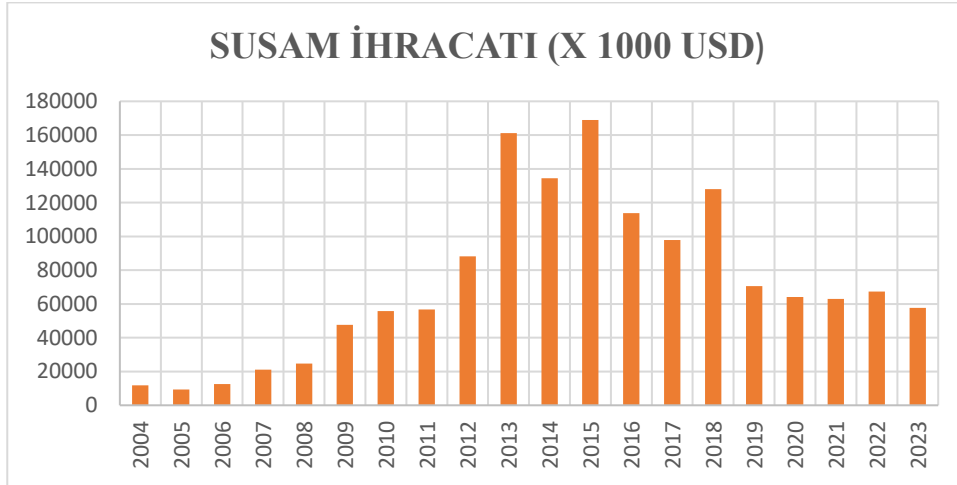
Tablo 5: Susam İhracatının Toplam İhracatı ile Karşılaştırılması

YILLARA GÖRE SUSAM İHRACAT HACİMLERİ (X 1000 USD)			
YILLAR	TOPLAM İHRACAT	SUSAM (120740)	SUSAMIN PAYI
2004	392075	11805	3%
2005	349269	9266	3%
2006	507093	12602	2%
2007	453374	21097	5%
2008	473996	24725	5%
2009	794020	47613	6%
2010	1290523	55867	4%
2011	2317830	56777	2%
2012	2105683	88213	4%
2013	2374447	161236	7%
2014	2604182	134439	5%
2015	2220535	168948	8%
2016	2529151	113724	4%
2017	2820721	97834	3%
2018	3269734	128014	4%
2019	3261124	70586	2%
2020	4381069	64190	1%

2021	5062869	63054	1%
2022	4548742	67287	1%
2023	4469258	57660	1%

Şekil 5: Susam İhracatının Toplam İhracatı ile Karşılaştırılması

Şekil 6: Yıllara Bağlı Susam İhracat Hacimleri

4.2.3. Susam Sektörün Karşılaştığı Zorluklar

İklim Değişikliği: Tekrarlayan kuraklıklar ve düzensiz yağışlar, susam verimini olumsuz etkilemektedir.

Kaliteli Tarım Girdilerine Erişim: Çiftçiler, kaliteli tohum, gübre ve modern tarım ekipmanlarına erişimde sıkıntılar yaşamaktadır.

İşleme ve Depolama Altyapısı Eksikliği: Yerel işleme tesislerinin yetersizliği, ülkenin katma değer elde etmesini sınırlandırmaktadır.

Fiyat Dalgalanmaları: Çiftçiler, uluslararası piyasalardaki fiyat değişimlerine karşı savunmasızdır.

4.2.4. Destekler ve Girişimler

Burkina Faso hükümeti ve FAO, Dünya Bankası gibi teknik ve finansal ortaklar, sektörün gelişimini desteklemek için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Bu desteklerin bazıları aşağıda sıralanmıştır:

- **Kaliteli Tohum Dağıtımı:** Çiftçilere daha yüksek verimli susam tohumları sağlanmaktadır.
- **Çiftçi Eğitimleri:** Modern tarım teknikleri konusunda çiftçilere eğitimler verilmektedir.
- **Sulama ve Su Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımı:** Sulama sistemlerinin geliştirilmesi teşvik edilmektedir.
- **Pazarlama ve İhracat Desteği:** Çiftçilerin ürünlerini daha iyi pazarlayabilmeleri için destek programları uygulanmaktadır.

4.3. KAJU (*Anacardium Occidentale*)

Burkina Faso'da kaju, pamuk ve susamdan sonra en çok ihraç edilen üçüncü tarım ürünüdür. Ortalama kaju üretimi yılda 100.000 ton civarındadır. Burkina Faso'nun kaju sektörü kırsal kalkınmaya, istihdam yaratmaya (özellikle kadınlar için) ve ihracat gelirlerine önemli katkılar sağlamaktadır.

4.3.1. Kaju Üretimi

Burkina Faso'daki kaju üretimi son on yılda etkileyici bir artış göstermiştir. 2019 yılında ulusal üretim yaklaşık 100.000 ton olarak kaydedilmiş ve bu, 2008'e kıyasla %300 artış anlamına gelmektedir (Sidwaya, 2023). *Anacardium occidentale* (kaju ağacı) ekimi 255.000 hektar alana yayılmıştır. Üretim, özellikle Cascades, Hauts-Bassins, Sud-Ouest ve Centre-Ouest bölgelerinde yoğunlaşmıştır (Agence Ecofin, 2024). Bu bölgeler, kaju ağacının büyümesi için uygun iklim koşullarına sahiptir. Kaju üretimi, çoğunlukla geleneksel tarım yöntemlerini kullanan küçük çiftçiler tarafından yapılmaktadır. Kaju, genellikle mısır, sorgum veya pamuk gibi diğer ürünlerle birlikte yetiştirilir. Ortalama verim ise, hektar başına 500 ila 700 kg arasındadır, ancak modern tekniklerin benimsenmesiyle bu rakamın 1200 kg/ha'a çıkarılabileceği düşünülmektedir.

4.3.2. Kaju Üretiminin Ekonomik Önemi

Kaju, Burkina Faso'nun en önemli tarımsal ihracat ürünlerinden biridir. Ülke, çoğunlukla ham kaju fıstığını Birleşik Arap Emirlikleri, Togo, Hindistan, Vietnam, Hindistan ve Fildişi Sahili gibi ülkelere ihraç etmektedir. 2023 yılında Burkina Faso, 124.900 ton ham kaju ihraç ederek 60,9 milyar FCFA gelir elde etmiştir (Sika Finance, 2024). Yerel işlenen kaju ürünleri ise 11,5 milyar FCFA ihracat geliri sağlamıştır. Bu, işlenmiş ürünlerin ekonomik potansiyelini gözler önüne sermektedir (Sika Finance, 2024). Ayrıca Kaju yetiştiriciliği, küçük çiftçiler için önemli bir gelir kaynağı olup kırsal kesimde yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunur. Kaju sektörü, hasat, ayıklama, paketleme ve taşıma

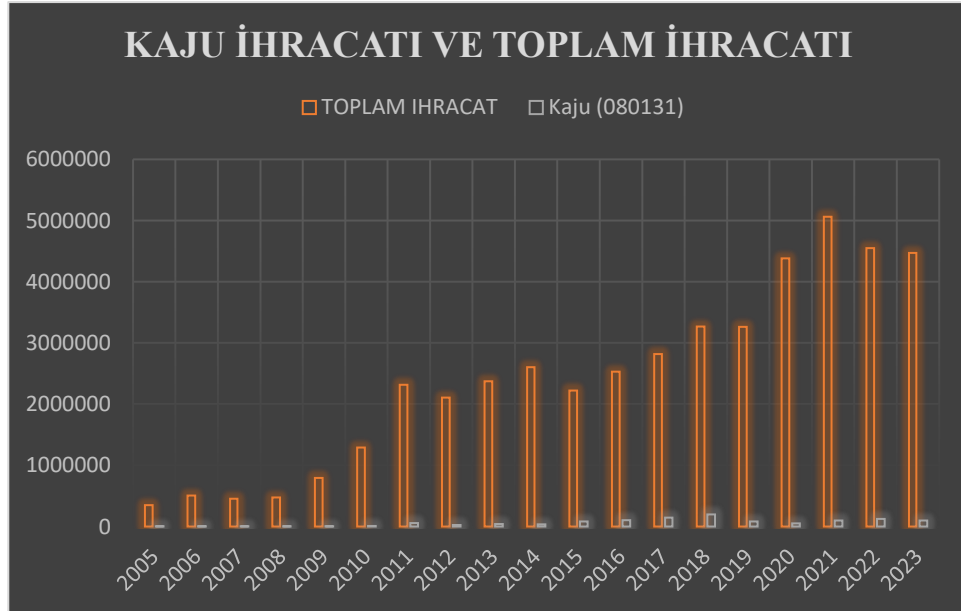
gibi alanlarda doğrudan ve dolaylı istihdam yaratmaktadır. Bunun yanında ülke genelinde kaju üretiminin eksponansiyel bir şekilde artışı bilinmelidir. Kaju üretimi son on beş yılda büyük bir ivme kazanmıştır. 2008'de 25.000 ton olan üretim, 2023 yılında 124.900 tona ulaşarak %400'den fazla artış göstermiştir. Tablo 6 Burkina Faso'nun yıllara bağlı kaju ve toplam ihracat hacimlerini gösterirken Tablo 7 ülke kajusunun ihraç edildiği ilk on ülkeyi göstermektedir. Türkiye ise 24.sıradadır. Şekil 7 ülkenin yıllara bağlı kaju üretim miktarlarını göstermektedir. Şekil 8 ve 9 ise yıllara bağlı kaju ihracat hacimlerini göstermektedir.

Tablo 6:Kaju İhracatının Toplam İhracatı ile Karşılaştırılması

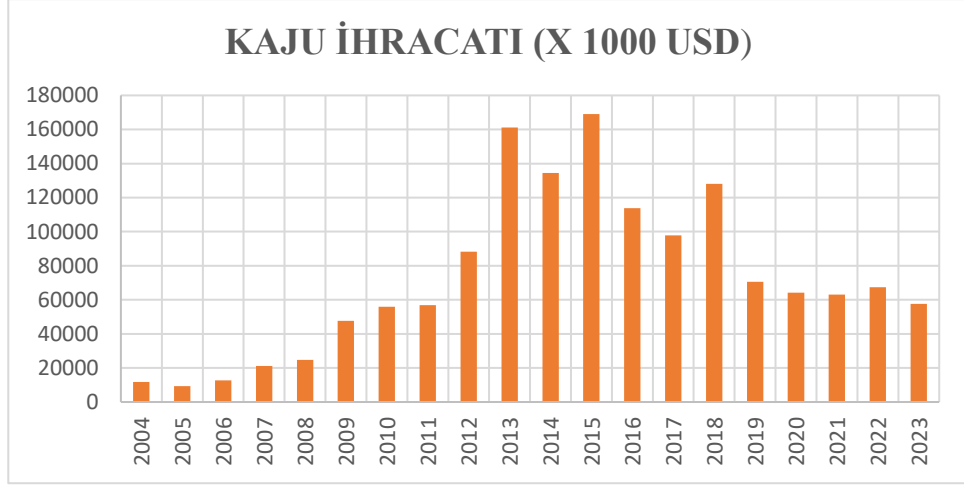
YILLARA GÖRE KAJU İHRACAT HACİMLERİ (X 1000 USD)			
YILLAR	TOPLAM İHRACAT	KAJU (080131)	KAJUNUN PAYI
2004	392075	1234	0,31%
2005	349269	1073	0,31%
2006	507093	890	0,18%
2007	453374	455	0,10%
2008	473996	2894	0,61%
2009	794020	2295	0,29%
2010	1290523	7054	0,55%
2011	2317830	56013	2,42%
2012	2105683	26702	1,27%
2013	2374447	39933	1,68%
2014	2604182	36774	1,41%
2015	2220535	83457	3,76%
2016	2529151	103537	4,09%
2017	2820721	146345	5,19%
2018	3269734	197918	6,05%
2019	3261124	80977	2,48%
2020	4381069	53032	1,21%
2021	5062869	95948	1,90%
2022	4548742	122613	2,70%
2023	4469258	100449	2,25%

Şekil 7: Kaju Üretim Artışı

Şekil 8:Kaju İhracatının Toplam İhracatı ile Karşılaştırılması

Şekil 9: Yıllara Göre Kaju İhracat Hacimleri

Tablo 7: Burkina Faso'nun Pamuğunun İhraç Edildiği İlk 10 Ülke

		KAJU İHRACAT HACİMLERİ (X 1000 USD)										
SİRA	ÜLKE	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	Dünya	36774	83457	103537	146345	197918	80977	53032	95948	122613	100449	98596
1	Birleşik Arap Emirlikleri	1633	1061	0	369	834	1377	1733	973	10637	30664	33823
2	Togo	2593	7335	10420	10603	5692	6068	3785	3675	7050	22653	24848
3	Hindistan	3319	6917	1783	14027	40477	7235	941	34839	45600	6922	20466
4	Viet Nam	8051	12767	26824	32590	41172	26344	21036	2091	226	6297	10974
5	Singapur	12048	34685	53747	80609	46046	16265	9748	47687	52336	27155	6172
6	Gana	8721	15037	10179	7705	46381	23586	15513	4690	6510	4322	1844
7	Cezayir	0	0	0	0	0	0	164		254	109	469
8	Kore, Demokratik Halk Cumhuriyeti	0	0	0	0	0	0	0				
9	Avusturya	0	0	0	0	0	0	0	1990			
10	Bahreyn	0	0	0	0	0	0	0				
:												
24	Türkiye	17	89	0	0	0	15	0				

4.3.3. Burkina Faso'da Kaju Fiyatı

Burkina Faso'da 2025 pazarlama sezonu için ham kajunun saha başı fiyatı kilogram başına 385 F CFA olarak belirlenmiştir. Bu fiyat, 2024 sezonunda kilogram başına 310 F CFA olan fiyatla karşılaştırıldığında 75 F CFA'lık bir artış göstermektedir. Fiyat açıklaması, 15 Şubat 2025 Cumartesi günü, Banfora'da, Cascades bölgesinde yapılan kampanya açılış töreni sırasında yapılmıştır. Sezon, 15 Şubat 2025'te resmen başlamıştır (Sika Finance, 2024). Ancak 2025 yılında ham kaju ihracatı durdurulmuştur.

4.3.4. Sektörün Karşılaştığı Zorluklar

- **Girdilere Erişim:** Çiftçiler, kaliteli tohum, gübre ve modern tarım ekipmanlarına erişimde sıkıntılar yaşamaktadır.
- **İklim Değişikliği:** Tekrarlayan kuraklıklar ve düzensiz yağışlar, verimi olumsuz etkilemektedir.
- **Fiyat Dalgalanmaları:** Çiftçiler, uluslararası piyasalardaki fiyat değişimlerine karşı savunmasızdır, bu da gelirlerini etkilemektedir.
- **Altyapı Eksikliği:** Depolama ve işleme altyapısının yetersizliği, sektörün potansiyelini sınırlandırmaktadır.

4.3.5. Burkina Faso Kaju Sektöründeki Destekler ve Girişimler

Burkina Faso'da kaju sektörü, son yıllarda hem yerel ekonomiye katkı sağlama potansiyeli hem de küresel pazardaki artan talep doğrultusunda önemli bir gelişim sürecine girmiştir. Bu sektördeki büyümeyi desteklemek amacıyla hükümet, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları (STK'lar) çeşitli programlar ve projeler yürütmektedir.

4.3.5.1. Hükümet Desteği

Burkina Faso hükümeti, teknik ve finansal ortakların desteğiyle kaju sektörünün gelişimini sağlamak amacıyla bir dizi program yürütmektedir. Bu programlar kapsamında çiftçilere daha verimli ve dayanıklı kaju fidanları dağıtılmaktadır. Aynı zamanda çiftçilere, modern tarım teknikleri, hastalık ve zararlılarla mücadele yöntemleri ve verimliliği artırıcı uygulamalar konusunda eğitimler verilmektedir. Bununla birlikte, agro-ormancılık yöntemlerinin teşvik edilmesi de önemli bir strateji olarak öne çıkmaktadır. Agro-ormancılık uygulamaları sayesinde çiftçiler, kaju ağaçlarını diğer bitkilerle birlikte yetiştirerek hem toprak verimliliğini koruyabilmekte hem de ek gelir elde edebilmektedir.

4.3.5.2. Uluslararası Ortaklıklar

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Dünya Bankası ve çeşitli uluslararası STK'lar, Burkina Faso'daki kaju sektörünün verimliliğini ve sürdürülebilirliğini artırmak amacıyla projeler yürütmektedir. Bu projeler, modern tarım tekniklerinin yaygınlaştırılması, iklim değişikliğine uyumlu üretim modellerinin benimsenmesi ve yerel üreticilere finansal destek sağlanması gibi çeşitli alanlarda katkı sunmaktadır. Özellikle küçük çiftçilerin üretim kapasitelerini artırmaları ve uluslararası pazarda rekabet edebilmeleri için teknik destek ve finansman imkanları sunulmaktadır.

4.3.5.3. Yerel İşlemenin Teşviki

Burkina Faso hükümeti ve uluslararası ortaklar, kaju sektöründe yerel işleme kapasitesinin artırılmasını da önemli bir hedef olarak belirlemiştir. Bu kapsamda, yerel kaju işlemeyi teşvik etmek

amacıyla vergi avantajları, finansal teşvikler ve teknik eğitimler sağlanmaktadır. Kaju kabuğunun çıkarılması, kavrulması ve paketlenmesi gibi işlemlerin yerel tesislerde gerçekleştirilmesi hem ürünün katma değerini artırmakta hem de yerel ekonomiye daha fazla katkı sunmaktadır. Ayrıca, bu süreçler daha fazla iş gücüne ihtiyaç duyulmasını sağlayarak istihdam oranlarını da artırmaktadır.

4.3.6. Kaju Sektörünün Geleceği

Büyüme Potansiyeli: Kaju sektörü, özellikle işlenmiş kaju ve türev ürünlere yönelik küresel talebin artmasıyla birlikte büyük bir büyüme potansiyeline sahiptir. Kaju yalnızca kuruyemiş olarak değil, aynı zamanda yağ üretimi, kozmetik sanayi ve hayvan yemi gibi alanlarda da değerlendirilebilen çok yönlü bir üründür. Bu nedenle, Burkina Faso'nun kaju ihracatını artırma ve yeni pazarlara açılma potansiyeli oldukça yüksektir.

Sürdürülebilirlik: İklim değişikliğinin etkileri, tarım sektörünü her geçen gün daha fazla zorlamaktadır. Bu nedenle, Burkina Faso'daki kaju üreticilerinin iklim değişikliğine dirençli ve sürdürülebilir tarım uygulamalarını benimsemeleri büyük önem taşımaktadır. Su kaynaklarının verimli kullanımı, toprağın korunması, organik tarım yöntemleri ve biyolojik zararlı kontrolü gibi uygulamalar hem çevrenin korunmasına hem de uzun vadede üretimin devamlılığına katkı sağlamaktadır.

Yerel İşleme: Kaju sektöründe yerel işleme kapasitesinin artırılması, Burkina Faso'nun uluslararası pazarda daha rekabetçi olmasını sağlayabilir. Hammaddenin doğrudan ihraç edilmesi yerine, işlenmiş ve paketlenmiş ürünlerin ihraç edilmesiyle elde edilecek katma değer artacaktır. Bu durum, ülkenin döviz gelirlerini artırırken aynı zamanda yerel sanayinin gelişmesine ve daha fazla istihdam yaratılmasına olanak tanıyacaktır. Ayrıca, işlenmiş ürünler uluslararası pazarda daha yüksek fiyatlarla satılabileceğinden, üreticilerin gelir düzeyleri de artış gösterecektir.

Sonuç olarak, Burkina Faso'daki kaju sektörü, hükümetin, uluslararası kuruluşların ve yerel girişimcilerin iş birliğiyle önemli bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Bu dönüşüm hem yerel üreticilerin gelirlerini artırma hem de ülke ekonomisine katkı sağlama potansiyeline sahiptir. Özellikle yerel işleme kapasitelerinin güçlendirilmesi ve sürdürülebilir tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması, sektörün uzun vadeli büyümesi ve küresel pazardaki rekabet gücünün artırılması açısından kritik bir rol oynamaktadır.

5. BURKİNA FASO TARIM SEKTÖRÜNÜN MEKANİZASYONU

Burkina Faso'da tarımın mekanizasyonu, tarımsal verimliliği artırmak, çiftçilerin çalışma koşullarını iyileştirmek ve ülkenin gıda güvenliğini sağlamak için kritik bir strateji olarak öne çıkmaktadır. Geleneksel tarım yöntemlerinin sınırlı üretim kapasitesine sahip olduğu göz önüne alındığında, modern tarım makinelerinin kullanımı tarımsal dönüşümün anahtarı olarak görülmektedir.

5.1. Tarımsal Mekanizasyonun Hedefleri ve Faydaları

Tarımda mekanizasyon, modern tarım makineleri ve ekipmanlarının kullanılmasını kapsar. Traktörler, ekim makineleri, biçerdöverler, sulama pompaları ve toprak işleme makineleri gibi ekipmanlar, tarımsal üretim süreçlerini daha hızlı, daha verimli ve daha sürdürülebilir hale getirmeyi amaçlar. Bu bağlamda mekanizasyonun temel hedefleri şunlardır:

- **Verimliliğin Artırılması:** Makine kullanımı sayesinde daha kısa sürede daha geniş alanlar ekilip biçilebilir. Bu da üretim miktarını artırarak ülkenin tarımsal gelirini yükseltir.
- **İş Gücünün Hafifletilmesi:** Geleneksel yöntemlerle yapılan tarım faaliyetleri son derece yorucudur. Mekanizasyon, çiftçilerin fiziksel yükünü azaltarak daha sağlıklı çalışma koşulları sağlar.
- **Zaman Yönetiminin İyileştirilmesi:** Ekim, hasat ve toprak işleme gibi faaliyetler çok daha hızlı tamamlanır. Bu da çiftçilerin iklim koşullarına daha iyi uyum sağlamasına ve yılda birden fazla ürün almasına imkân tanır.
- **Daha Fazla Alanın İşlenmesi:** Geleneksel yöntemlerle işlenemeyen marjinal ve verimsiz topraklar, makineler sayesinde daha verimli hale getirilebilir. Bu da tarımsal alanların genişlemesine katkı sağlar.
- **Ürün Kalitesinin Artırılması:** Modern makinelerle yapılan ekim ve hasat işlemleri, ürünlerin daha kaliteli olmasını ve daha iyi bir pazarlama değeri kazanmasını sağlar.

5.2. Burkina Faso Tarım Sektöründe Tarım Makinelerinin Kullanımı

Burkina Faso'da tarım sektörü, ekonomik kalkınmanın temel taşlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Ülkenin nüfusunun büyük bir kısmı tarımla uğraşmakta ve tarım, istihdamın büyük bölümünü sağlamaktadır. Ancak, tarımsal üretimde geleneksel yöntemlerin yoğun kullanımı verimlilik sorunlarına yol açmakta ve çiftçilerin gelirlerini sınırlamaktadır. Bu nedenle tarım makinelerinin kullanımı, sektörde modernleşme ve verimlilik artışı için hayati bir rol oynamaktadır.

5.2.1. Burkina Faso'da Tarım Makinelerinin Mevcut Durumu

Burkina Faso'da tarım makinelerinin kullanımı her geçen gün artmakla birlikte, hala birçok çiftçi geleneksel yöntemlere bağımlı kalmaktadır. Küçük ölçekli çiftlikler, genellikle insan gücü veya hayvan gücü ile tarım yapmaktadır. Mekanizasyon, büyük çiftliklerde ve daha çok ticari amaçlı üretim yapan işletmelerde daha fazla yaygındır. Başlıca kullanılan tarım makineleri:

- **Traktörler:** Toprak işleme, ekim ve taşıma işlerinde kullanılmaktadır.
- **Ekim makineleri:** Daha düzenli ve hızlı ekim yapılmasını sağlar.
- **Biçerdöverler:** Hasat sürecini hızlandırarak iş gücünden tasarruf sağlar.
- **Sulama pompaları:** Kuraklıkla mücadelede suyun tarlalara daha etkin ulaştırılmasını sağlar.
- **Harman makineleri:** Tahıl gibi ürünlerin daha hızlı ve temiz şekilde işlenmesine yardımcı olur.

5.2.2. Tarım Makinelerinin İthalatı

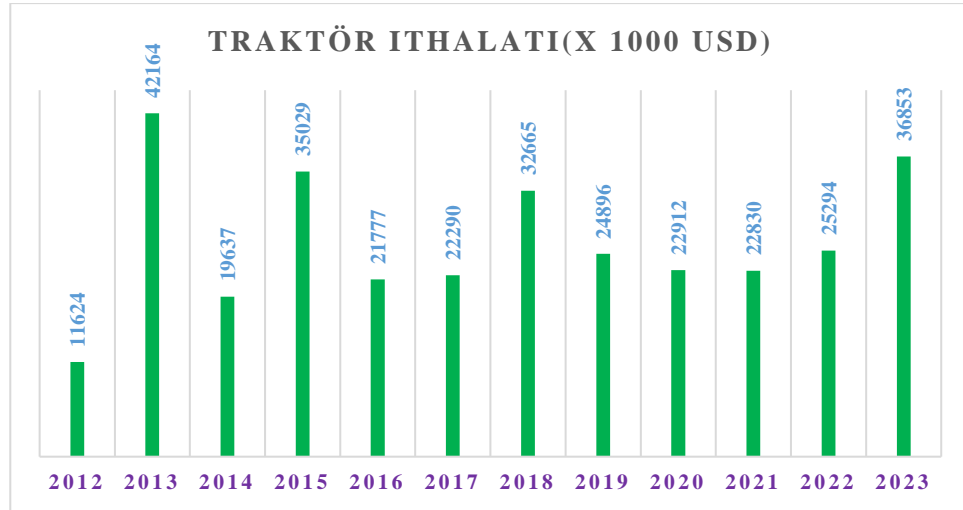
Burkina Faso'da tarım makinelerinin ithalatı, genellikle gelişmiş tarım makineleri üreten ülkelerden yapılmaktadır. Bu makineler, genellikle yüksek verimlilik, dayanıklılık ve düşük bakım maliyetleri gibi özellikleri ile tercih edilmektedir. Başlıca tedarikçi ülkeler:

- **Çin:** Çin, Burkina Faso'nun tarım makineleri tedarik ettiği önemli ülkelerden biridir. Çinli üreticiler, uygun fiyatlı tarım makineleri sunarak küçük ölçekli çiftçiler için cazip bir seçenek oluştururlar.
- **Hindistan:** Hindistan, tarım makineleri üretiminde büyük bir oyuncudur ve Burkina Faso'ya uygun fiyatlarla çeşitli makineler ihraç etmektedir.
- **Fransa ve Almanya:** Avrupa ülkeleri, özellikle yüksek kaliteli traktörler, biçerdöverler ve sulama sistemleri sağlamakta olup, Burkina Faso'ya yönelik teknolojik gelişmiş tarım makineleri ihraç etmektedir.
- **Türkiye:** Türkiye, tarım makineleri konusunda gelişmiş teknolojilere sahip bir diğer önemli tedarikçidir. Özellikle traktörler, sulama sistemleri ve diğer tarım ekipmanları açısından Burkina Faso'nun ithalatçı ülkeleri arasında yer almaktadır.

Tablo 8, Burkina Faso'ya traktör ihraç eden ilk 10 ülkeyi göstermektedir. Türkiye ise 14.sıradadır. Sıralama 2023 ithalat hacimine göre yapılmıştır. Şekil 8, ülkenin traktör ithalat hacimleri göstermektedir.

Tablo 8:Burkina Faso'ya Traktör İhraç eden İlk 10 Ülke

TRAKTÖR (8709) İTHALAT HACİMLERİ (X 1000 USD)													
SIRA	ÜLKE	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	Dünya	11624	42164	19637	35029	21777	22290	32665	24896	22912	22830	25294	36853
1	Çin	2050	10099	2278	1592	3378	4686	9791	2737	7987	9506	9548	25112
2	Almanya	4797	14411	4908	7403	5367	9366	12485	10571	10335	7317	8622	4267
3	Fransa	1658	5493	2895	1840	1169	1097	1960	825	958	1094	2543	3201
4	İtalya	456	595	4604	12781	1436	249	3873	3826	673	997	291	1763
5	Hollanda	1861	2122	1887	1756	1583	1584	1914	1848	1301	1664	1341	1034
6	Japonya	30	650	176	248	232	70	216	262	411	505	571	314
7	Tunus	0	0	0	0	19	0	0	0	0			171
8	Birleşik Krallık	8	4	3	8	15	8	46	47	9	125	42	168
9	İspanya	66	89	55	77	1343	137	207	340	74	67	217	118
10	Belçika	83	111	515	8156	4188	2937	1354	1974	153	607	702	113
.													
.													
.													
14	Türkiye	0	0	378	0	122	0	4	172	3	16	3	67

Şekil 10: Burkina Faso'nun Traktör İthalat Hacimleri

5.2.3. Burkina Faso Tarım Mekanizasyonunda Devlet ve Uluslararası Kuruluşların Destekleri

Burkina Faso hükümeti, tarımda mekanizasyonun yaygınlaşması için çeşitli destek programları yürütmektedir. Ayrıca, FAO (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü), Dünya Bankası, Afrika Kalkınma Bankası ve çeşitli STK'lar da tarımsal mekanizasyon projelerine katkı sağlamaktadır. Destek programlarının başlıcaları:

- **Makine Alımı İçin Finansal Destek:** Devlet, çiftçilerin traktör, biçerdöver ve diğer tarım makinelerini satın alabilmesi için sübvansiyonlar sunmaktadır.
- **Kredi ve Mikrofinans İmkanları:** Çiftçilerin düşük faizli kredilere erişimini kolaylaştırarak makine alımlarını teşvik etmektedir.
- **Tarım Makinesi Eğitim Programları:** Makinelerin doğru kullanımı ve bakımı için çiftçilere eğitimler verilmektedir. Bu sayede makinelerin ömrü uzatılmakta ve verimli kullanımı sağlanmaktadır.
- **Tarım Makinesi Kiralama Merkezleri:** Mekanizasyona erişimi olmayan küçük çiftçiler için ekipman kiralama merkezleri kurulmuştur. Bu merkezler, çiftçilere uygun fiyatla modern tarım makinelerine erişim imkânı sunmaktadır.

5.3. Burkina Faso Tarım Sektöründe Gübre ve Pestisit Kullanımı

5.3.1. Gübre Kullanımı

Burkina Faso'daki tarımsal topraklar, özellikle sürekli ekim yapılan alanlarda, zamanla besin maddesi bakımından fakirleşmektedir. Bu nedenle, verimliliği artırmak ve ürün kalitesini yükseltmek amacıyla gübre kullanımı hayati bir önem taşır.

5.3.1.1. Kullanılan Gübre Türleri

- **Kimyasal Gübreler:** Azot (üre), fosfor (DAP) ve potasyum (NPK) içeren gübreler yaygın olarak kullanılmaktadır.
- **Organik Gübreler:** Hayvan gübresi, kompost ve yeşil gübreler gibi organik seçenekler de çiftçiler tarafından tercih edilmektedir, ancak kullanım oranı daha düşüktür.
- **Mikro besinli gübreler:** Bazı modern tarım projeleri kapsamında, çinko, magnezyum ve bor gibi mikro besinler içeren özel gübreler de tanıtılmaktadır.

5.3.1.2. Gübre Kullanımının Faydaları

- **Toprak Verimliliğini Artırma:** Gübre, bitkilerin ihtiyaç duyduğu besin maddelerini sağlar, böylece daha yüksek verim alınır.
- **Ürün Kalitesini İyileştirme:** Özellikle ticari amaçla yetiştirilen pamuk, mısır ve sebzelerde gübre kullanımı, ürün kalitesini artırarak ihracat şansını güçlendirir.
- **Tarım Alanlarının Daha Verimli Kullanımı:** Gübre sayesinde daha küçük alanlarda daha fazla üretim yapılabilir, bu da arazi kullanımında verimlilik sağlar.

5.3.2. Pestisit Kullanımı

Burkina Faso'da tarımsal üretimi tehdit eden zararlılar ve hastalıklar da yaygındır. Özellikle pamuk, sebze ve tahıl üretiminde pestisit kullanımı önemli bir koruma yöntemidir.

5.3.2.1. Kullanılan Pestisit Türleri:

İnsektisitler: Böcek zararlılarla mücadele için kullanılır (pamuk tarımında yaygındır).

Herbisitler: Yabancı otları kontrol altına almak için kullanılır (mısır ve darı tarlalarında sık görülür).

Fungisitler: Mantar hastalıklarına karşı özellikle sebze ve meyve tarımında kullanılır.

5.3.2.2. Pestisit Kullanımının Faydaları:

Zararlıları Kontrol Altına Alır: Tarımsal ürünlerin böcekler, hastalıklar ve yabancı otlar tarafından tahrip edilmesini önler.

Verimi Artırır: Zararlıların neden olduğu verim kaybını en aza indirir.

Depo Kaybını Azaltır: Hasat sonrası depolanan ürünlerin böceklenmesini önleyerek gıda güvenliğine katkı sağlar.

5.3.3. Gübre ve Pestisit Kullanımında Devlet Desteği ve Politika Girişimleri

Burkina Faso hükümeti, tarımsal üretimi artırmak ve çiftçilerin gübre ile pestisitlere erişimini kolaylaştırmak için çeşitli destek programları yürütmektedir.

Başlıca Destekler:

Sübvansiyonlar: Gübre ve pestisitler için devlet destekli fiyat indirimleri uygulanmaktadır.

Eğitim Programları: Çiftçilere doğru gübre ve pestisit kullanımı konusunda eğitimler verilmektedir.

Araştırma ve Geliştirme: Tarım araştırma merkezleri, daha verimli ve çevre dostu gübre ve pestisit türleri üzerinde çalışmalar yapmaktadır.

5.3.4. Sürdürülebilir Tarım Yaklaşımları

Burkina Faso'da gübre ve pestisit kullanımının sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi giderek daha önemli hale gelmektedir.

Alternatif Yaklaşımlar:

Entegre Zararlı Yönetimi (IPM): Kimyasal pestisit kullanımını azaltarak biyolojik mücadele yöntemleriyle zararlılar kontrol altına alınmaya çalışılmaktadır.

Organik Tarım: Kimyasal gübre ve pestisit kullanımını en aza indiren organik tarım uygulamaları teşvik edilmektedir.

Toprak Verimliliğinin Korunması: Ekim nöbeti, yeşil gübreleme ve malçlama gibi yöntemlerle toprak sağlığını koruma çalışmaları yürütülmektedir.

6. SEKTÖRDE İHRACAT YOLUYLA PAZARA GİRİŞ

6.1. Sektör İçin Hedef Bölgeler/Şehirler/Eyaletler

Burkina Faso tarım sektörü için hedef bölgeler, şehirler ve eyaletler, ülkenin tarımsal potansiyeline ve ticaretin yoğun olduğu alanlara göre belirlenebilir. Tarım sektörü, özellikle gıda üretimi ve ticareti açısından önemli bir yere sahiptir. Aşağıda, Burkina Faso'daki tarım sektörü için dikkat edilmesi gereken bazı hedef bölgeler yer almaktadır:

6.1.1. Ouagadougou (Başkent ve En Büyük Şehir)

Burkina Faso'nun başkenti ve en büyük şehri olan Ouagadougou, ticaretin ve ekonomik faaliyetlerin merkezi olarak tarım sektörüne önemli katkı sağlamaktadır. Burada tarım ürünleri, işleme tesisleri ve ticaret faaliyetleri yoğunlaşmıştır.

6.1.2. Bobo-Dioulasso (Sanayi ve Ticaret Merkezi)

Burkina Faso'nun ikinci büyük şehri olan Bobo-Dioulasso, tarım ürünlerinin işlenmesi ve dağıtımını açısından önemli bir merkezdir. Pamuk, mısır, buğday ve darı gibi ürünlerin üretildiği bir bölge olup, tarım sektöründeki büyük potansiyel buradadır.

6.1.3. Koudougou (Üniversite ve Eğitim Merkezi)

Koudougou, özellikle tahıl üretimi ve tarım ticareti açısından stratejik bir bölgedir. Burada yerel pazarlarda önemli tarım ürünlerinin satışı yapılmaktadır.

6.1.4. Tenkodogo

Tenkodogo, daha çok pirinç ve mısır üretimi ile bilinen bir bölgedir. Tarım faaliyetleri burada önemli bir ekonomik yer tutar.

6.1.5. Ziniaré

Ziniaré, özellikle yerel tarım ve meyve-sebze üretimi açısından verimli bir bölgedir. Tarım ürünlerinin yetiştirilmesi ve pazarlanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

6.1.6. Banfora

Banfora, ülkenin güneybatısında yer alır ve tarım açısından zengin bir bölgedir. Burada, özellikle yer fıstığı, mısır, buğday ve pirinç gibi ürünlerin yetiştirilmesi yaygındır.

6.1.7. Kaya

Kaya, özellikle yerli tarım faaliyetlerinin yoğun olduğu bir bölge olup, tarım ürünlerinin işlenmesi ve yerel pazarlarda satışı burada önemli bir ekonomik faaliyet alanıdır.

6.1.8. Fada N’Gourma (Bölgesel Ticaret Merkezi)

Gourma bölgesi, özellikle susuz tarım ve yerli tarım sistemlerinin kullanıldığı bir bölge olup, tarımsal potansiyel açısından dikkat çekicidir.

6.2. Sektörün İthalatında Zorunlu Belgeler

Burkina Faso'ya tarım makineleri ithalatı yaparken, genel olarak aşağıdaki belgelerin hazırlanması gerekmektedir:

- **Ticari Fatura:** Satıcı ve alıcının bilgileri, malın tanımı, miktarı, birim fiyatı ve toplam değeri gibi detayları içeren belgedir.
- **Menşe Şahadetnamesi(Certificat of Origin):** Malın üretildiği ülkeyi gösteren belgedir.
- **Paket Listesi:** Gönderilen malların ambalaj detaylarını, ağırlıklarını ve boyutlarını gösteren listedir.
- **Konşimento (Bill of Lading):** Taşıyıcı firma tarafından düzenlenen ve malın taşındığını gösteren belgedir.
- **Proforma Fatura:** Satıcı tarafından alıcıya gönderilen ve teklif niteliği taşıyan ön faturadır.
- **Kontrol Belgesi:** İthal edilecek malın standartlara uygunluğunu gösteren belgedir.

Bu belgeler, ithalat sürecinde gümrük işlemlerinin sorunsuz ilerlemesi için önemlidir.

6.3. Sektörde sevk öncesi inceleme zorunluluğu var mıdır? Varsa yetkilendirilmiş gözetim şirketleri hangileridir?

Genel olarak sevk öncesi kontrol zorunluluğu yoktur ancak projeden projeye değişebilmektedir. Eğer sevk edilen malzeme, ekipman ya da ürün bir projeye ait ise, ürünün şartnameye uygun olup olmadığını kontrol etmek için fabrika testleri gerekebilir. Bu ülkeye bağlı olmayıp tamamen projeye bağlıdır. Bazı projeler müşterinin belirleyeceği ekip ya da danışmanın gözetiminde testlerin yapılması istenebilir.

6.4. Varsa Sektörde İhale Yayımlayan Kamu Kurumları ile İlgili Bilgiler

Burkina Faso'da yayımlanan ihaleler sektör farketmeksizin **Direction Générale du Controle des Marchés Publics et des Engagements Financiers** isimli kurum tarafından günlük olarak yayımlanmaktadır. İhaleler bu linkten (<https://www.dgcmef.gov.bf/>) takip edilebilir. Kurumun bilgileri aşağıdaki gibidir:

Adres: 392 Avenue Ho Chi Minh

Tel: (+226) 70 26 79 12/ (+226) 64 90 65 56

Email: scrpdgcmef@gmail.com

6.5. Ülkenin, Ülkemiz ve Diğer Ülkelerle STA/Tercihli Ticaret Anlaşmaları Hakkında Bilgi

Burkina Faso'nun Türkiye ve diğer ülkelerle olan Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) ve Tercihli Ticaret Anlaşmaları hakkında aşağıdaki bilgiler mevcuttur:

6.5.1. Türkiye ile İlişkiler

6.5.1.1. Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması (YKTK)

Türkiye ile Burkina Faso arasında 11 Nisan 2019 tarihinde YKTK Anlaşması imzalanmış olup, iç onay süreci devam etmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, n.d.).

6.5.1.2. Genel İşbirliği Anlaşması

İki ülke arasında 1 Ağustos 2006 tarihinde Genel İşbirliği Anlaşması imzalanmış ve 16 Şubat 2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir (T.C. Ticaret Bakanlığı, n.d.).

6.5.1.3. Karma Ekonomik Komisyonu (KEK)

Türkiye-Burkina Faso KEK 2. Dönem Toplantısı 3 Ekim 2019 tarihinde gerçekleştirilmiştir (T.C. Ticaret Bakanlığı, n.d.).

Bu anlaşmalar, iki ülke arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

6.5.2. Diğer Ülkelerle İlişkiler

6.5.2.1. Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS)

Burkina Faso'nun daha önce üyesi olduğu ECOWAS bu topluluk içindeki ülkelerle serbest ticaret anlaşmalarına sahiptir. ECOWAS, üye ülkeler arasında ekonomik entegrasyonu teşvik etmektedir. 29 Ocak 2025 tarihi itibarıyla Burkina Faso, Mali ve Niger ECOWAS'tan resmi olarak ayrılmıştır. Bu üç ülke Confédération de l'Alliance des États du Sahel (AES) birliğini kurup aralarında serbest ticaret sağlamaktadırlar. Bu ülkeler ECOWAS'tan resmi olarak ayrılmış olsalar da ECOWAS'ın 29 Ocak 2025'te yayınladığı duyuruya göre yeni bir duyuruya kadar AES ülkeleri ile ilişkilerinin aynen devam edeceği belirtilmiştir.

6.5.2.2. Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği (UEMOA)

Burkina Faso, UEMOA üyesidir ve bu birliğe üye ülkeler arasında ortak para birimi (CFA Frangı) ve serbest ticaret anlaşmaları bulunmaktadır. UEMOA, üye ülkeler arasında ekonomik entegrasyonu ve ortak para politikasını desteklemektedir (İstanbul Africa Trade Company, 2023).

Bu bölgesel anlaşmalar, Burkina Faso'nun Batı Afrika'daki ticaret ilişkilerini güçlendirmektedir.

Türkiye'nin ECOWAS ile bir Serbest Ticaret Anlaşması müzakerelerine başlama arzusu 2010 yılında iletilmiş, ancak henüz bir anlaşma imzalanmamıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, n.d.).

Sonuç olarak, Burkina Faso'nun Türkiye ile doğrudan bir Serbest Ticaret Anlaşması bulunmamasıyla birlikte, bölgesel ekonomik topluluklar aracılığıyla çeşitli ticaret anlaşmalarına taraf olduğu görülmektedir.

6.6. Sektörde Etiketleme

Burkina Faso'da çalışma dilinin Fransızca olması nedeniyle, ithal edilen tarım makinelerinin etiketlerinin Fransızca olması ve ürünün menşei, teknik özellikleri, kullanım talimatları gibi bilgileri içermesi gümrükleme süreçlerini kolaylaştıracaktır.

6.7. Sektörde Ambalajlama

Türkiye'den Burkina Faso'ya sevk edilen tarım makinelerinin çoğu deniz yolu ile gelmektedir. Dolayısıyla zorunlu olmasa da yapılan ambalajlar deniz hava koşullarına dayanıklı olacak şekilde yapılması daha uygun olur.

6.8. Lojistik (nakliye süresi, en fazla tercih edilen taşıma modları, güzergahlar v.b.)

6.8.1. Deniz ve Karayolu Taşımacılığı:

Güzergâh: Türkiye'den deniz yoluyla Batı Afrika limanlarına, özellikle Fildişi Sahili'ndeki Abidjan Limanı veya Gana'daki Tema Limanı'na sevkiyat yapılabilir. Bu limanlardan, karayolu ile Burkina Faso'ya ulaşım sağlanır. Nakliye süresi ise mesafeye ve rotaya bağlı olarak genellikle 30-45 gün arasında sürer.

6.8.2. Hava Taşımacılığı:

Türkiye'den Burkina Faso'nun başkenti Ouagadougou'ya direkt veya aktarmalı uçuşlarla kargo taşınabilmektedir. Uçuş süresi ise direkt uçuşlar için 6 saattir. Aktarmalı uçuşlar ise tamamen havayolu ve güzergaha bağlıdır. Hava taşımacılığı en hızlı seçenek olup, genellikle 6 saat ile 3 gün arasında sürmektedir. Hava taşımacılığının maliyeti diğer taşıma modellerine göre daha yüksek olup taşınacak kargonun boyutu ve ağırlığı ile ilgili sınırlamalar mevcuttur.

6.9. E-Ticaret (Sınır Ötesi E-Ticaret/E-İhracat)

Burkina Faso'da e-ticaret altyapısı henüz tam gelişmemiştir. Adres ve numarataj sisteminin tam olmayışı kargo dağıtımını yapan şirketleri zorlamaktadır. UPS, DHL gibi uluslararası kargo şirketlerinin Burkina Faso'da faaliyetleri vardır. Türkiye ile Burkina Faso arasında e-ticaret miktarı çok düşüktür. Türkiye'nin büyük e-ticaret firmaları için Burkina Faso ciddi bir Pazar potansiyeline sahiptir. Ülkede genelde sosyal medya platformları üzerinden e-ticaret yapılmaya çalışılmaktadır. Mobil telefon

kullanımının yaygın olması, 5G internet altyapısına sahip olması ve genç nüfusu e-ticaret sektörü için uygun fırsat oluşturmaktadır. Ülkenin çalışma dili Fransızca olduğu ve İngilizce bilen kişi sayısı düşük olduğu için e-ticaret sitelerinin Fransızca altyapısının olması gerekmektedir.

6.10. Tanıtım ve Pazarlama

Türk firmaları, Burkina Faso'daki yerel tarım firmaları ve distribütörlerle iş birlikleri geliştirerek, ürünlerinin pazara daha hızlı ve etkili bir şekilde sunulmasını sağlayabilirler. Ayrıca Burkina Faso'da instagram, facebook, youtube gibi sosyal medya kanalları çok kullanılmaktadır. Bu sosyal medya platformları aracılığıyla ürünlerin tanıtımı yapılabilir. Ayrıca, çevrimiçi reklamlar ve e-posta pazarlama kampanyaları ile hedef kitleye ulaşılabilir.

Öte yandan Burkina Faso'dan pamuk, susam, kaju vb gibi ürünlerinin ithalatını yapmak isteyen firmalar Burkina Faso'daki tarım ürünleri ihracatçısı firmalarla görüşerek kolayca ürün temin edilebilmektedir. Ayrıca tarım sektöründe faaliyet gösteren firma bilgileri müşavirliğimizce temin edilerek talep eden ithalatçılarımıza müşavire danışın kanalı aracılığı ile sunulmaktadır.

6.11. Burkina Faso Tarım Sektöründe Vergiler (gümrük vergisi, katma değer vergisi, özel tüketim vergisi, ilave gümrük vergisi, anti dumping vergisi v.b.)

Burkina Faso'da tarım sektöründe uygulanan vergiler, Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği (WAEMU) çerçevesinde belirlenen ortak vergi politikalarına dayanmaktadır.

6.11.1. Gümrük Vergileri

WAEMU ülkeleri, ithalat işlemlerinde ortak bir Gümrük Vergisi Tarifesi (CET) uygular. Bu tarifede, ürün türüne göre gümrük vergisi oranları %0 ile %20 arasında değişmektedir. Ayrıca, birlik payı (%1), istatistik vergisi (%1), ithalat dolaşım vergisi (%10) ve koruma vergisi (%10-20) gibi ek vergiler de bulunmaktadır.

6.11.2. Katma Değer Vergisi (KDV):

Burkina Faso'da genel KDV oranı %18'dir.

6.12. Burkina Faso'nun Tarım Sektöründe Türk İhracatçıları Bekleyen Fırsatlar

Burkina Faso'nun tarım sektöründe Türk ihracatçıları için pek çok fırsat bulunmaktadır. Burkina Faso, tarımda verimliliği artırmak ve üretim kapasitesini yükseltmek için modern teknolojilere ihtiyaç duymaktadır. Türk firmaları, tarım makineleri ve ekipmanları konusunda güçlü bir üretim kapasitesine sahip olup, traktör, toprak işleme makineleri, sulama sistemleri gibi ürünlerin ihracatını yapabilir. Ayrıca, tarım ilaçları ve gübreler konusunda da fırsatlar mevcuttur. Burkina Faso, yüksek verim elde

etmek için organik ve kimyasal gübreler ve pestisitler gibi ürünlere ihtiyaç duymaktadır. Türk firmaları, çevre dostu ve sürdürülebilir ürünler sunarak organik tarımda büyüyen talebi karşılayabilir.

Burkina Faso'da tarım sektörü, geleneksel yöntemlerle yapıldığından, Türk firmaları tarımda verimlilik artırıcı modern teknolojiler, dijital çözümler ve sensör tabanlı sulama sistemleri gibi yenilikçi çözümleri tanıtarak önemli fırsatlar elde edebilir. Ayrıca, tarım sektöründeki eğitim ve teknik destek hizmetleriyle de katkı sağlanabilir. Gıda işleme teknolojileri, paketleme makineleri ve depolama çözümleri konusunda da Türk firmalarının fırsatlar sunduğu bir alan bulunmaktadır. Gıda işleme tesisleri kurarak yerel üretimi artırmak, bu alandaki yatırım fırsatlarını değerlendirmek mümkündür.

Türk ihracatçıları, fındık, zeytin ve kuruyemiş gibi ürünleri Burkina Faso pazarına sunarak bu ürünlere olan talebi karşılayabilir. Türkiye, bu tür ürünlerde dünya çapında önemli bir üretici ve ihracatçıdır. Burkina Faso'nun yer fıstığı, mısır, pirinç ve susam gibi tarım ürünlerinin yetiştirilmesi de büyük bir potansiyel taşımaktadır. Türk firmaları, bu ürünlerin işlenmesi ve ambalajlanması konusunda ekipman sağlayarak pazarın ihtiyaçlarına uygun işleme tesisleri kurabilir.

Burkina Faso, su kaynaklarının verimli kullanımında da zorluklar yaşamaktadır. Türk firmaları, su tasarrufu sağlayan sulama sistemleri ve su yönetim teknolojileri sunarak bu alandaki ihtiyaçları karşılayabilir. Bu, tarımda verimliliği artırmak için önemli bir fırsat yaratmaktadır.

6.13. Burkina Faso'nun Tarım Sektöründe Türk İthalatçıları Bekleyen Fırsatlar

Burkina Faso'nun tarım sektöründe Türk ithalatçıları için çeşitli fırsatlar bulunmaktadır. Ülkenin tarımsal üretim potansiyeli ve stratejik konumu, özellikle belirli ürünlerde ithalatçılar için avantajlar sunmaktadır. Burkina Faso, Afrika'nın önemli tarım ülkelerinden biri olarak, yüksek kaliteli tarımsal ürünler üretmektedir. Özellikle susam, yer fıstığı, mango, pamuk, kaju ve hibiscus, karite yağı gibi ürünler, Türk pazarında talep görebilecek ürünler arasında yer almaktadır. Türk ithalatçıları, Burkina Faso'dan bu ürünleri tedarik ederek, Türkiye'deki gıda sanayiinde, yağ üretiminde, kuruyemiş pazarında ve kozmetik sektöründe değerlendirebilir.

Burkina Faso, susam üretiminde güçlü bir konumda olup, özellikle Asya ve Avrupa pazarlarına ihracat yapmaktadır. Türk ithalatçılar, yüksek kaliteli ve rekabetçi fiyatlı susam ithal ederek hem gıda sanayiinde hem de tahin ve helva gibi geleneksel Türk ürünlerinde kullanabilir. Aynı şekilde, yer fıstığı da önemli bir ihracat kalemi olup, Türkiye'deki kuruyemiş sektörü için cazip bir hammadde kaynağıdır. Burkina Faso'nun tropikal meyvelerinden mango ise, özellikle kurutulmuş veya işlenmiş formda Avrupa pazarında popülerdir. Türk firmaları da bu meyveyi hem taze hem de işlenmiş olarak ithal ederek, iç piyasada ve ihracat amaçlı değerlendirebilir.

Pamuk da Burkina Faso'nun öne çıkan tarım ürünlerinden biridir. Tekstil sanayisi için stratejik bir hammadde olan pamuk, Türkiye'nin güçlü tekstil üretimi kapasitesi göz önünde bulundurulduğunda büyük bir fırsat sunmaktadır. Burkina Faso'nun ürettiği pamuk, yüksek lif kalitesiyle bilinir ve Türk tekstil üreticileri için maliyet avantajı sağlayabilir. Ayrıca, sağlık ve kozmetik sektöründe giderek popülerleşen hibiscus çiçeği, Burkina Faso'da bolca yetişmekte olup, çay, kozmetik ve bitkisel ürünler sektöründe kullanılabilir önemli bir ithalat kalemi olabilir.

Tüm bu ürünler, Türkiye'nin ithalat portföyüne çeşitlilik kazandırırken, Burkina Faso'daki düşük üretim maliyetleri sayesinde Türk ithalatçılara rekabetçi fiyat avantajı da sağlayabilir. Ayrıca, iki ülke arasındaki ticaret ilişkilerinin gelişme potansiyeli, uzun vadeli ticari bağlantılar kurmak ve pazar çeşitliliği sağlamak açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Türk ithalatçıları, Burkina Faso'daki tarımsal ürün çeşitliliğinden ve bu ürünlerin uluslararası pazarda artan popülaritesinden faydalanarak, hem yerel piyasada hem de ihracatta rekabet avantajı elde edebilir.

6.14. Burkina Faso'nun Tarım Sektöründe Türk İhracatçıları Bekleyen

Tehditler

Burkina Faso'nun tarım sektöründe Türk ihracatçıları için bazı tehditler bulunmaktadır. Bunlar, siyasi, ekonomik, çevresel ve sosyal faktörlerden kaynaklanmakta olup, Türk firmalarının bu pazarda karşılaşabileceği zorlukları içermektedir. Öncelikle, altyapı eksiklikleri ve ulaşım zorlukları büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Özellikle kırsal bölgelere ulaşımında yaşanan zorluklar, tarım ürünlerinin pazara ulaşmasını engelleyebilir ve lojistik maliyetlerini artırabilir. Ayrıca, Burkina Faso'daki pazar bilgisi eksiklikleri de bir tehdit oluşturur. Yerel pazara dair derinlemesine bilgi eksiklikleri, Türk firmalarının ürünlerini doğru konumlandırmalarını zorlaştırabilir. Bunun yanı sıra, yerel üreticilerin düşük maliyetli üretimleri ve artan rekabet de Türk ihracatçılarının pazar payı elde etmesini zorlaştırabilir. Çevresel faktörler de önemli bir tehdit oluşturmakta; iklim değişikliği, kuraklık, sel ve düzensiz yağışlar tarımsal üretimin verimliliğini olumsuz etkileyebilir. Bu durum, Türk firmalarının yatırımlarını riske atabilir.

İhracat süreçlerindeki karmaşık gümrük prosedürleri ve yerel yasal düzenlemeler, iş yapmayı zorlaştırabilir. Ayrıca, döviz kuru dalgalanmaları ve finansal istikrarsızlık gibi ekonomik faktörler, Türk firmalarının maliyetlerini artırabilir ve ödeme alımını zorlaştırabilir. Tarım ürünlerinin kalite kontrolü ve sertifikasyon süreçleri de zaman alıcı ve karmaşık olabilir, bu da Türk ihracatçıları zorluklarla karşı karşıya bırakabilir. Bu tehditler, Türk firmalarının Burkina Faso'nun tarım sektöründe başarılı olabilmesi için dikkate alması gereken önemli faktörlerdir.

6.15. Burkina Faso Tarım Sektöründe İhracatın Artırılması için Firmalara Öneriler

Burkina Faso tarım sektöründe Türkiye'den yapılan ihracatın artırılması için Türk firmalarına birkaç stratejik öneri sunulabilir:

6.15.1. Yerel Ortaklıklar ve İş birlikleri Kurulması

Burkina Faso'da faaliyet göstermek isteyen Türk firmaları, yerel firmalarla iş birlikleri kurarak pazara daha hızlı ve etkili bir şekilde giriş yapabilirler. Yerel iş ortakları, pazar dinamiklerine hâkim olup, Türk firmalarının bürokratik engelleri aşmasına yardımcı olabilir ve projelere yerel destek sağlayabilir. Ayrıca, bu tür iş birlikleri, büyük ölçekli projelere katılma şansı sunarak rekabet avantajı oluşturabilir.

6.15.2. Rekabetçi Fiyatlandırma Stratejileri Geliştirilmesi

Burkina Faso'da alım gücü sınırlı olduğundan, Türk firmalarının rekabetçi fiyatlandırma stratejileri geliştirmeleri önemlidir. Daha düşük maliyetli çözümler sunmak, Türk firmalarının yerel pazarda daha fazla pay almasına olanak tanıyabilir. Bununla birlikte, fiyatları düşürürken kaliteyi korumak, Türkiye'nin tarım makinelerinin kalitesini vurgulamak, yerel talebi artırabilir.

6.15.3. Lojistik ve Tedarik Zinciri İyileştirmeleri

Lojistik süreçler ve tedarik zinciri zorlukları, Burkina Faso'da önemli bir engel teşkil etmektedir. Türk firmaları, etkili lojistik çözümleri ve uygun maliyetli nakliye yöntemleri geliştirerek bu zorlukları aşabilir. Ayrıca, yerel depolama ve dağıtım ağları kurarak ürünleri daha hızlı ve verimli şekilde teslim edilmesini sağlayabilirler. Bu, teslimat sürelerini kısaltarak rekabet avantajı yaratabilir.

6.15.4. Yüksek Kaliteli ve Sürdürülebilir Ürünler Sunulması

Çevre dostu ve sürdürülebilir ürünlere olan talep giderek artmaktadır. Türk firmaları, organik gübre teknolojileri ve çevre dostu pestisitleri sunarak bu talebi karşılayabilirler. Ayrıca, sürdürülebilir tarım ve enerji verimliliği sağlayan ürünler, hem yerel pazarda hem de uluslararası alanda değer kazanabilir. Bu tür ürünler, Türk firmalarına farklılaşma fırsatı yaratabilir.

6.15.5. Pazar Araştırması ve Yerel İhtiyaçların Anlaşılması

Türk firmaları, Burkina Faso pazarındaki tüketici ve iş gücü ihtiyaçlarını doğru bir şekilde analiz etmelidir. Pazar araştırması yaparak yerel talepleri ve öncelikleri belirlemek, firmanın pazarlama stratejisini doğru kurgulamasına yardımcı olabilir.

6.15.6. Finansal Destek ve Teşviklerden Yararlanma

Türk firmaları, Türkiye'nin devlet destekli finansman programlarından ve kredi imkanlarından yararlanarak Burkina Faso'da projelere katılabilirler. Ayrıca, Türk Eximbank gibi finansal kuruluşlardan alınan kredilerle, yerel firmalarla ortak projelerde yer almak veya doğrudan ihracat yapmak daha cazip hale getirilebilir. Bu tür destekler, Türk firmalarının yatırım maliyetlerini hafifletebilir ve rekabetçi kalmalarını sağlayabilir.

6.15.7. Eğitim ve Kapasite Geliştirme Programları

Türk firmaları, Burkina Faso'daki iş gücünü eğitmek ve yerel becerileri geliştirmek adına eğitim programları düzenleyebilirler. Bu, hem yerel iş gücünün verimliliğini artırır hem de Türk firmalarının projelere daha etkin katılımını sağlar. Ayrıca, Türk mühendislik firmaları, yerel mühendislik çözümleri geliştirme ve proje yönetiminde yerel ekiplerle iş birliği yapabilir.

6.15.8. Pazarlama ve Tanıtım Çalışmalarının Artırılması

Türk firmaları, Burkina Faso'daki tarım sektörü hakkında daha fazla bilgi yaymak ve tanıtım faaliyetlerini artırmak için yerel fuarlara katılabilir, dijital pazarlama stratejilerini kullanabilirler. Türk tarım makineleri ve mühendislik çözümlerinin avantajlarını vurgulayan etkili tanıtım faaliyetleri, pazar payını artırmada önemli rol oynayabilir.

7. GENEL DEĞERLENDİRME

Burkina Faso'nun tarım sektöründe Türkiye ile ticaret, her iki ülkenin ekonomik ilişkileri açısından önemli fırsatlar ve potansiyel barındırmaktadır. Burkina Faso, Batı Afrika'nın hızla gelişen ülkelerinden biri olup, tarım sektörü de bu büyümeye paralel olarak genişlemektedir. Türkiye, güçlü tarım teknolojileri, kaliteli tarım malzemeleri ve mühendislik yetkinlikleri ile Burkina Faso pazarında önemli bir oyuncu olma potansiyeline sahiptir. Burkina Faso pazarı yatırıma muhtaç bir pazardır.

Burkina Faso ile Türkiye arasındaki ticaret, özellikle tarım malzemeleri, tarımsal makineler, tohumlar, gübreler ve sulama sistemleri konusunda giderek artmaktadır. Burkina Faso pazarı, Türkiye'nin tarım sektörü için modern tarım makineleri, organik gübreler, sulama ekipmanları gibi ürünleri açısından önemlidir. Bu ürünler, kalite ve fiyat avantajları açısından yerel pazarda rağbet görmektedir. Türkiye'nin tarım sektöründeki tecrübesi, özellikle büyük tarım projeleri, sulama sistemleri kurulumları, sera sistemleri ve tarım teknolojileri alanlarında, Burkina Faso gibi gelişmekte olan bir pazarda önemli fırsatlar yaratmaktadır.

Ancak, her ne kadar ticaret artmış olsa da Türkiye'nin Burkina Faso ile tarım sektöründeki ticaret hacmi, diğer Batı Afrika ülkeleri ile kıyaslandığında daha sınırlıdır. Bunun başlıca nedeni, Burkina

Faso'nun ekonomik yapısı ve yerel pazarın sınırlı büyüklüğü olabilir. Ancak, Türk firmalarının Burkina Faso pazarındaki potansiyeli daha iyi keşfetmeleriyle birlikte, ticaret hacminin artması beklenmektedir.

Burkina Faso'da tarım projelerinin artması, Türkiye ile ticaretin gelişmesine olanak tanımaktadır. Hızla büyüyen şehirleşme, artan tarım ürünlerine olan talep, sulama sistemleri, gıda işleme tesisleri ve organik tarım projeleri gibi alanlar, Türk tarım malzemesi üreticilerinin aktif olabileceği önemli fırsatlar yaratmaktadır. Türk tarım firmaları, Burkina Faso'daki tarım projelerine katılmak için yerel firmalarla iş birlikleri yapabilir, bu sayede büyük projelere dahil olabilirler.

Burkina Faso'da tarım sektöründeki rekabet, Çin, Hindistan ve Brezilya gibi düşük maliyetli üretim yapan ülkelerle oldukça yoğundur. Bu ülkeler, tarım malzemeleri ve mühendislik hizmetlerinde fiyat avantajı sunarak pazar payını artırmaktadır. Bununla birlikte, Türk firmaları kalite ve güvenilirlik açısından öne çıkmaktadır. Türk ürünleri, dayanıklılığı ve modern tarım teknolojilerini barındıran yapılarıyla dikkat çekmektedir. Bu nedenle Türk firmalarının, rekabetçi fiyatlarla kaliteli ürün ve hizmet sunmaları, Burkina Faso pazarında daha fazla pay alabilmelerini sağlayabilir.

Burkina Faso hükümeti, tarım altyapısı ve gıda güvenliği projeleri ile ilgili ihalelere çıkmakta olup bu ihaleler Türk firmalarının katılımına açıktır. Bu tür projeler, Türkiye'nin tarım teknolojilerindeki gücünü ve tecrübesini Burkina Faso pazarında daha fazla kullanma imkânı sunmaktadır.

Burkina Faso'nun kara yolu altyapısı ve deniz bağlantılarının sınırlı olması, lojistik açıdan bazı zorluklar yaratmaktadır. Türk firmalarının tarım malzemelerini Burkina Faso'ya zamanında ve maliyet etkin bir şekilde ulaştırabilmesi için lojistik altyapısının güçlendirilmesi gerekmektedir. Türkiye, Afrika kıtasına olan coğrafi uzaklığı nedeniyle lojistik ve ulaşım süreçlerinde zorluklar yaşayabilir. Bu durum, Türk ihracatçılarının rekabet gücünü olumsuz yönde etkileyebilir. Ancak, yerel depolama alanları oluşturularak ve taşımacılık çözümleri geliştirilerek bu engeller aşılabılır. Lojistikle ilgili bir diğer çözüm ise bazı tarım malzemelerinin ve gübrelerin Burkina Faso'da üretilmesidir. Bu çerçevede başkent Vagadugu'da çinliler gibi Türk firmaları da tarımsal üretim merkezleri kurarak işlem yapabilir.

Türk firmaları için Burkina Faso'da çeşitli fırsatlar bulunmaktadır. Özellikle organik tarım projeleri, sulama sistemleri, tarım makineleri ve yeşil tarım teknolojilerine olan talep artmaktadır. Türk tarım sektörü, bu alanlarda sağlam bir yer edinebilir. Ayrıca, Burkina Faso'nun hızla gelişen ekonomisi ve büyüyen nüfusu, tarım sektöründe talebin artacağı anlamına gelmektedir. Türkiye'nin güçlü tarım mühendislik hizmetleri ve modern çözümleri, Burkina Faso'daki projelerde önemli bir yer tutabilir.

Burkina Faso'nun tarım sektöründe Türk firmalarını bekleyen bazı tehditler de bulunmaktadır. Politik istikrarsızlık ve güvenlik sorunlarının yatırımların güvenliğini etkileyebileceği gibi düşünceler çok fazladır. Ancak terör olayları daha çok ülkenin kuzeyinde yaşanmakta olup, başkent Vagadugu ve ülkenin ikinci büyük şehri ve üretim merkezi Bobo'da herhangi bir terör olayı son yıllarda yaşanmamıştır. Güvenlik güçlerinin şehrin her noktasında asayişi sağladığı görülmektedir. Ülkenin

kuzeyindeki terör olayları ile ilgili de operasyonların devam ettiği ve büyük başarılar kaydedildiği belirtilmektedir.

Yerel iş gücü eksiklikleri, eğitilmiş iş gücü ve mühendislik uzmanlarının yetersizliği, projelerin etkin bir şekilde yönetilmesini zorlaştırabilir. Burkina Faso'da yüksek ithalat vergileri ve bürokratik engeller de Türk firmaları için bir tehdit oluşturabilir. Bu zorlukların üstesinden gelmek için yerel iş gücü ile iş birliği yapmak, yerel yönetmeliklere uyum sağlamak ve stratejik ortaklıklar kurmak önemlidir.

Burkina Faso'nun tarım sektöründe Türk ithalatçıları için de pek çok fırsat bulunmaktadır. Ülkenin yüksek tarımsal üretim potansiyeli ve stratejik konumu, özellikle belirli ürünlerde ithalatçıları için avantaj sağlamaktadır. Burkina Faso, Afrika'nın önemli tarım üreticilerinden biri olarak, kaliteli ve çeşitli tarımsal ürünler sunmaktadır. Özellikle susam, yer fıstığı, mango, pamuk, kaju ve hibiscus, karite yağı gibi ürünler, Türk pazarında talep görebilecek ve farklı sektörlerde değerlendirilebilecek ürünler arasında yer almaktadır.

Türk ithalatçıları, Burkina Faso'dan bu ürünleri tedarik ederek, Türkiye'deki gıda sanayiinde, yağ üretiminde, kuruyemiş pazarında ve kozmetik sektöründe kullanabilir. Örneğin, susam ve yer fıstığı, tahin, helva gibi geleneksel Türk ürünlerinde ve atıştırmalık sektöründe kullanılacak yüksek kaliteli hammaddeler sunmaktadır. Mango ise özellikle kurutulmuş veya işlenmiş formda, iç piyasada ve ihracat pazarlarında büyük talep görmektedir. Ayrıca, Burkina Faso'nun üretiminde güçlü olduğu pamuk, tekstil sektöründe Türk firmaları için fırsatlar yaratabilir. Kajunun özellikle iç piyasada ve dış pazarlarda talep gördüğü göz önünde bulundurulduğunda, Türk ithalatçıları bu ürünü gıda ve atıştırmalık sektörlerinde değerlendirebilirler.

Burkina Faso'nun hibiscus üretimi, kozmetik sektörü için de önemli bir hammadde kaynağı oluşturmakta olup, Türk firmalarının bu ürünü kozmetik ve bitkisel ürünler sektöründe kullanması mümkün olacaktır. Bu fırsatlar, Türk ithalatçılarının Burkina Faso'dan doğrudan tedarik ederek kaliteli ve rekabetçi fiyatlarla ürün temin etmelerine olanak tanıyacaktır.

Burkina Faso un, şeker, Ayçiçek yağı, zeytinyağı, makarna, bulgur ve salça gibi işlenmiş ve ambalajlanmış tarım ürünleri için de oldukça önemli bir pazardır. Bu kapsamda özellikle Gaziantep bölgesinden Burkina Faso'ya bu ürünlerin ihracatı yapılmaktadır.

Sonuç olarak, Burkina Faso'nun tarım sektörü, Türkiye ile ticaretin arttığı bir alan olarak büyük bir potansiyele sahiptir. Türk firmaları, tarım malzemeleri, tarım makineleri ve büyük tarım projeleri ile bu pazarda daha fazla yer edinebilir. Bunun için rekabetçi fiyatlandırma, lojistik çözümler, yerel ortaklıklar ve kaliteli tarım malzemelerinin ön planda tutulması gerekmektedir. Ayrıca, Burkina Faso'nun tarım altyapısındaki gelişim ve artan talep, Türk firmaları için önemli fırsatlar sunmaktadır.

Ancak, yerel zorluklar ve rekabetin artması gibi tehditler de göz önünde bulundurularak stratejik planlamalar yapılmalıdır.

Burkian Faso Vagadugu Ticaret Müşavirliği olarak hazırlanan bu çalışmanın iki ülke arasındaki ticaret hacminin artışına vesile olmasını diliyoruz.

8. EKLER

Ek 1: Tarım Sektörünün en büyük firma listesi

9. KAYNAKÇA

- [1].African Development Bank (AfDB). (2023). Burkina Faso Infrastructure Development Report.
- [2].African Development Bank. (2023). PURPA-BF: Emergency Program for the Resilience of the Agricultural Sector in Burkina Faso. African Development Bank Group.
- [3].Agence Ecofin. (2024, 13 février). Burkina Faso : la campagne 2024 de commercialisation d'anacarde débutera le 17 février. Récupéré de <https://www.agenceecofin.com/noix-de-cajou/1302-116143>
- [4].APEX-BF. (2021). Étude sur la filière anacarde au Burkina Faso. Récupéré de <https://www.apexb.bf/storage/filieres>
- [5].Berthelot, P. (1995). L'agriculture en Afrique de l'Ouest : Politiques et perspectives. Paris: Karthala.
- [6].CGIAR. (2021). *Climate Resilient Crops for Sahel Region*. CGIAR Research Program.
- [7].CGIAR. (2021). *Sorghum and Millet Adaptation Strategies*. CGIAR Research Program.
- [8].Development Gateway. (2023). Échos du secteur de la noix de cajou : Joseph Zerbo. Récupéré de <https://developmentgateway.org>
- [9].FAO. (2021). Burkina Faso agricultural sector review. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- [10].FAO. (2022). Burkina Faso Agricultural Sector Review. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- [11].FAO. (2022). *Burkina Faso Agricultural Sector Review*. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- [12].FAO. (2022). *Burkina Faso Agricultural Sector Review*. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- [13].FAO. (2022). State of food security and nutrition in Burkina Faso: Challenges and policy responses. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- [14].IFPRI. (2020). *Legume Production and Food Security in Burkina Faso*. International Food Policy Research Institute.
- [15].IFPRI. (2021). *Improving Agricultural Productivity in West Africa*. International Food Policy Research Institute.
- [16].Institut National de la Statistique et de la Démographie (INSD). (2022). Burkina Faso Demographic and Housing Survey 2022.
- [17].IPCC. (2023). Climate change and food security: Regional impacts in West Africa. Intergovernmental Panel on Climate Change.

- [18].ITC. (2022). *Sesame Market Analysis for West Africa*. International Trade Centre.
- [19].Ki-Zerbo, J. (1997). *Histoire de l’Afrique noire: D’hier à demain*. Paris: Hatier.
- [20].Ministère de l'Agriculture. (2019). *Stratégie nationale de restauration des terres au Burkina Faso*. Gouvernement du Burkina Faso.
- [21].Ministère de l'Agriculture. (2023). *Plan de mobilisation pour l’agriculture, l’élevage et la pêche 2023-2025*. Gouvernement du Burkina Faso.
- [22].Nitidæ. (2021). *Étude sur la valorisation de la coque de noix de cajou au Burkina Faso*. Récupéré de <https://www.nitidae.org>
- [23].Sawadogo, J. (1984). *Les défis de l’agriculture burkinabè*. Ouagadougou: Presses Universitaires du Burkina.
- [24].Sidwaya. (2023, 12 avril). *Transformation et commercialisation des noix de cajou : une activité à visage féminin*. Récupéré de <https://www.sidwaya.info>
- [25].Sika Finance. (2024, 15 février). *Burkina Faso : le prix d’achat de la noix brute de cajou fixé à 385 FCFA/kg pour la campagne 2025*. Récupéré de <https://www.sikafinance.com>
- [26].UNEP. (2020). *Environmental Challenges in West Africa Agriculture*. United Nations Environment Programme.
- [27].World Bank. (2021). *Climate and Agriculture in Burkina Faso*. The World Bank Group.
- [28].World Bank. (2022). *Burkina Faso Country Climate Risk Profile*. The World Bank Group.
- [29].World Bank. (2022). *Burkina Faso: Agriculture sector diagnostics and policy recommendations*. World Bank Group.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
TİCARET BAKANLIĞI
TÜRKİYE VAGADUGU BÜYÜKELÇİLİĞİ
TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

TARIM İLE İLGİLİ FİRMA LİSTESİ

Table des matières

1. KİMYASAL MADDE	3
2. GÜBRE VE PESTİSİT	4
3. YEM.....	5
4. KARİTE YAĞI (Shea Butter)	6
5. PAMUK TOHUMU	8
6. KURU YEMİŞ (MANGO, KAJU, VS).....	9

1. KIMYASAL MADDE CONSORTIUM DE PRODUITS CHIMIQUES

e mail: coprochimbf@yahoo.com

Tel: +226 25 33 53 08/ +226 74 24 02 05

AF-CHEM BURKINA FASO SA

Web Sitesi: www.afchemsofaco.com

e mail: commercial@afchem.burkina.net

Tel: +226 20 97 11 51 / +226 70 10 00 16

COPROCHIM - CONSORTIUM PRODUITS CHIMIQUES SA A KOULOUBA

Web Sitesi: www.afchemsofaco.com

e mail: coprochimbf@yahoo.com

Tel: +226 25 33 53 08 / +226 76 82 82 84

SENEFURA SAHEL

Web Sitesi: <https://www.senefura.com>

e mail: senefura@senefura.com

Tel: +226 20 97 52 52

BYFA SARL

Web Sitesi: <https://www.byfabf.com>

e mail: info@byfabf.com

Tel: +226 25333814 /+226 70055259 / +226 78603926 / +226 70392439

2. GÜBRE VE PESTİSİT

TROPIC AGRO CHEM

Web Sitesi : www.tropicagrochem.com

e mail: info@tropicagrochem.com

Tel: +226 25 30 02 15/ +226 70 20 61 58

SAPHYTO

Web Sitesi: www.saphyto.com

e mail: saphyto@saphyto.bf

Tel: +226 20 97 20 18/ +226 78 62 50 48

SOLEVO BURKINA FASO SA

Web Sitesi: www.scpasivex.com

e mail: fatimata.traore@solevogroup.com

Tel : +226 20 97 12 72 / +226 76 59 07 69

SENEFURA SAHEL

Web Sitesi: www.senefura.com

e mail: senefura@senefura.com; senefura@fasonet.bf

Tel: +226 20 97 36 26 / +226 70 20 47 44

SODICO BURKINA

e mail: sddcom@yahoo.fr

Tel: +226 25 31 72 13 / +226 78 06 48 48

3. YEM
SOCIETE D'AGRICULTURE ET DE COMMERCE

Tel: +226 20 98 54 34/+226 70 21 53 88

4. KARĪTE YAĞI (Shea Butter)

ADIPROD INDUSTRIES SA

Téléphone : +226 77 93 61 63/ +226 63 64 26 54

Email : adiproding@gmail.com

SOTOKACC : SOCIETE TOUSSIANA KARITE COSMETIQUES ET COMESTIBLES

Téléphone : +226 70 29 99 94

Email : webmaster@sotokacc.com

Web Sitesi : <https://www.sotokacc.com>

ASY : ASSOCIATION SONGTAAB-YALGRÉ

Téléphone : +226 25341974 / +226 70212598 / +226 77291673

Email : karibio2000@yahoo.fr

Web Sitesi : <https://www.songtaab-yalgre.net/>

GROUPE VELEGDA

Téléphone : +226 25 30 08 11/+226 70 36 36 76

Email : velegda@groupe-velegda.com

Web Sitesi : www.bm-velegda.com

ROSE ECLAT

Téléphone : +226 70 24 94 10

Email : contact@roseclat.com

Web Sitesi : <https://www.roseclat.com/>

GROUPE WAKA

Téléphone : +226 70 26 08 95

Email : info@groupe-waka.com

Web Sitesi : <https://groupe-waka.com/>

FRUITEQ

Téléphone : +226 20 98 38 39

Email : contact@fuiteq.com

Web Sitesi : <https://www.fuiteq.com/>

TIMINI SARL

Téléphone : +226 80 00 12 61

Email : info@timini-co.com

Web Sitesi : <https://www.timini-co.com/>

5. PAMUK TOHUMU

SOCIETE BURKINABE DES FIBRES TEXTILES

Tel : +226 20 97 00 24/+226 76 09 32 33

E mail : bobo@sofitex.bf; dg@sofitex.bf

Web Sitesi : www.sofitex.bf

FASO COTON

Tel : +226 25 34 30 39

E mail : info@faso-coton.bf

Web Sitesi : www.Faso-coton.bf

FILATURE DU SAHEL

Tel : +226 20 97 53 67/+226 70 12 41 42

E mail : filsah@fasonet.bf

Web Sitesi : www.filaturesburkina.bf

SOCIETE COTONIERE DU GOURMA

Tel : +226 25 37 69 73

E mail : dg@socoma.net

Web Sitesi : www.socoma.net

6. KURU YEMİŞ (MANGO, KAJU, VS) GROUPE VELEGDA

Téléphone : +226 25 30 08 11/+226 70 36 36 76

Email : velegda@groupe-velegda.com

Web Sitesi : www.bm-velegda.com

ROSE ECLAT

Téléphone : +226 70 24 94 10

Email : contact@roseclat.com

Web Sitesi : <https://www.roseclat.com/>

GROUPE WAKA

Téléphone : +226 70 26 08 95

Email : info@groupe-waka.com

Web Sitesi : <https://groupe-waka.com/>

FRUITEQ

Téléphone : +226 20 98 38 39

Email : contact@fuiteq.com

Web Sitesi : <https://www.fuiteq.com/>

TIMINI SARL

Téléphone : +226 80 00 12 61

Email : info@timini-co.com

Web Sitesi : <https://www.timini-co.com/>